

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY JONKOWO NA LATA 2021-2028

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Metodologia opracowania Strategii	5
2. Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Jonkowo	7
2.1. Położenie i ludność	7
2.2. Gospodarka i rynek pracy	11
2.3. Zasoby i warunki mieszkaniowe	14
2.4. Pomoc społeczna	15
2.5. Edukacja i wychowanie	19
2.6. Kultura, kultura fizyczna i sport	21
2.7. Ochrona zdrowia	23
2.8. Bezpieczeństwo publiczne	23
2.9. Aktywność mieszkańców	25
2.10. Sytuacja społeczna gminy w opinii lokalnych liderów	27
3. Główne wyzwania strategiczne	30
3.1. Sytuacja osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących	30
3.2. Ubóstwo, bierność zawodowa i bezrobocie	32
3.3. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi	34
3.4. Przemoc w rodzinie i uzależnienia	36
4. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	39
5. Cele i kierunki działań	43
Obszar I. Sytuacja osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących	44
Obszar II. Ubóstwo, bierność zawodowa i bezrobocie	46
Obszar III. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi	48
Obszar IV. Dysfunkcje społeczne	50
Obszar V. Gminny system polityki społecznej	52
6. Sposób realizacji Strategii	54
6.1. Koordynacja wdrażania Strategii	54
6.2. Aktualizacja Strategii	55
6.3. Źródła finansowania	55
6.4. Monitoring Strategii	57
7. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi	59
Spis tabel	64
Spis wykresów	64

Wprowadzenie

Strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi wyraz lokalnej polityki społecznej. W szerokim znaczeniu jest to działalność zmierzająca do poprawiania standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej, a nie tylko osób i grup zagrożonych bądź dotkniętych wykluczeniem społecznym ze względu na bariery i trudności życiowe oraz ograniczone możliwości i utrudniony dostęp do usług społecznych. Tak rozumiana polityka społeczna obejmuje zagadnienia z dziedziny zatrudnienia, edukacji, kultury, wypoczynku, ochrony zdrowia oraz zabezpieczenia potrzeb materialnych i mieszkaniowych. Jej odzwierciedlenie stanowi *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Jonkowo na lata 2021-2028*, która, choć umiejscowiona ściśle w zadaniach i kompetencjach samorządu gminy, odnosi się do różnych aspektów funkcjonowania społeczności lokalnej.

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1876), zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej,
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić następujące:

- *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 713);
- *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 821);
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. 2020 poz. 218);
- *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (t.j. Dz.U. 2019 poz. 2277);
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 852);
- *Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 685);
- *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1057);
- *Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 176);
- *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych* (t.j. Dz. U. 2018 poz. 1205);
- *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1482);

- *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 426);*
- *Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 111);*
- *Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (t.j. Dz. U. 2019 poz. 2133);*
- *Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. 2020 poz. 808);*
- *Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (t.j. Dz. U. 2019 poz. 2407).*
- *Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t.j. Dz. U. 2019 poz. 473).*
- *Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1297).*
- *Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1373).*
- *Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 266).*
- *Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1390).*

Realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych odbywa się na podstawie przepisów wskazanych wyżej ustaw, które regulują obowiązki organów gminy, sposób realizacji zadań własnych, jak również określają katalog dostępnych narzędzi.

1. Metodologia opracowania Strategii

Opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych jest zadaniem obligatoryjnym każdej gminy, jednak nie istnieje jeden, ustrukturyzowany sposób przeprowadzenia tego procesu. Z punktu widzenia lokalnej polityki społecznej i skutecznego planowania strategicznego istotne jest by dokument ten był opracowywany w sposób partycypacyjny, uwzględniający z jednej strony potrzeby i oczekiwania różnych grup społecznych, a z drugiej zasoby instytucjonalne i organizacyjne gminy.

Proces przygotowywania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Jonkowo na lata 2021-2028* w dużej mierze uwarunkowany był zaistniałą na świecie i w Polsce sytuacją epidemiologiczną. Ogłoszony w marcu 2020 roku stan pandemii Covid-19 i związane z nim ograniczenia poważnie wpłynęły na funkcjonowanie zarówno jednostek samorządu terytorialnego, jak i całego społeczeństwa. Pierwsza połowa roku przyniosła ograniczenia w działalności gospodarczej, zmniejszenie zakresu lub wyłączenie funkcjonowania instytucji i zakładów pracy oraz izolację społeczną. Po niespełna dwóch miesiącach rząd podjął decyzję o stopniowym wycofywaniu restrykcji, jednak okres izolacji i zamrożenia gospodarki był na tyle długi, by spowodować zamknięcie niektórych zakładów pracy, zwolnienia pracowników, zmniejszenie produkcji i zakresu działalności. Jesień 2020 roku przyniosła tzw. „drugą falę” zachorowań, która powoduje stopniowe wprowadzanie obostrzeń i rekomendacji związanych z izolacją społeczną, pracą zdalną i nauką w trybie on-line. W związku z tym, odstąpiono od organizacji warsztatów planowania strategicznego oraz spotkań bezpośrednich z mieszkańcami w trakcie opracowania Strategii na rzecz badań on-line przeprowadzonych wśród lokalnych liderów we wrześniu 2020 r.

Podstawą planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego jest zawsze diagnoza, która jako rodzaj badania ma na celu:

- 1) identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, np. społecznej, gospodarczej, organizacyjnej, finansowej (cel poznawczy);
- 2) opracowanie wniosków oraz wskazówek, na podstawie których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia pożądanych zmian w tej sferze (cel praktyczny).

Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3-5 lat, a w niektórych przypadkach nawet dłuższym, aby uwypuklić zachodzące procesy. Tak rozumiana diagnoza opiera się nie tylko na obiektywnych, ilościowych źródłach danych, ale również na bardziej subiektywnych, lecz jakościowych podstawach, czyli opiniach i spostrzeżeniach lokalnych liderów oraz osób profesjonalnie zajmujących się polityką społeczną.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej Gminy Jonkowo, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania MPRI-PS-03 sporządzane przez gminę; sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jonkowie i innych jednostek organizacyjnych Gminy, sprawozdania z realizacji programów pomocy społecznej, sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Raporty o stanie Gminy, sprawozdania z realizacji

programu współpracy z organizacjami, dane Urzędu Pracy Powiatu Olsztyńskiego, a także inne informacje pozyskane m.in. ze stron internetowych.

Nieodzowny aspekt planowania strategicznego w samorządzie terytorialnym stanowi aktywny udział przedstawicieli instytucji publicznych oraz organizacji obywatelskich działających w sferze rynku pracy, edukacji, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, a także wspierania rodzin oraz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dzięki uczestnictwu szerokiej grupy podmiotów możliwe jest lepsze zdiagnozowanie sytuacji wyjściowej, jak również płynne i spójne przejście od problemów i potrzeb społecznych do założeń wdrożeniowych. Jak już wspomniano, z uwagi na stan epidemii odstąpiono od organizacji bezpośrednich spotkań, na rzecz badania ankietowego on-line, które zostało przeprowadzone wśród szerokiego grona respondentów, reprezentujących instytucje, organizacje i przedsiębiorców w Gminie Jonkowo. W ankiecie wzięło udział 20 osób, reprezentujących instytucje i organizacje funkcjonujące w szczególności w obszarach pomocy społecznej, edukacji, przedsiębiorczości, sportu i aktywności społecznej. Jej wyniki zostały przedstawione w części diagnostycznej, jak również zostały wykorzystane przy opracowywaniu części wdrożeniowej, prezentującej sposób realizacji strategii, w tym wizję, cele i kierunki działań, wskaźniki realizacji działań oraz ramy finansowe.

Zarówno diagnoza sytuacji społecznej, przeprowadzenie badania ankietowego on-line, jak i całościowe zredagowanie tekstu dokumentu zostało zlecone ekspertowi zewnętrznemu. Jednak stale aktywnie uczestniczyli w tym zadaniu pracownicy GOPS w Jonkowie.

2. Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Jonkowo

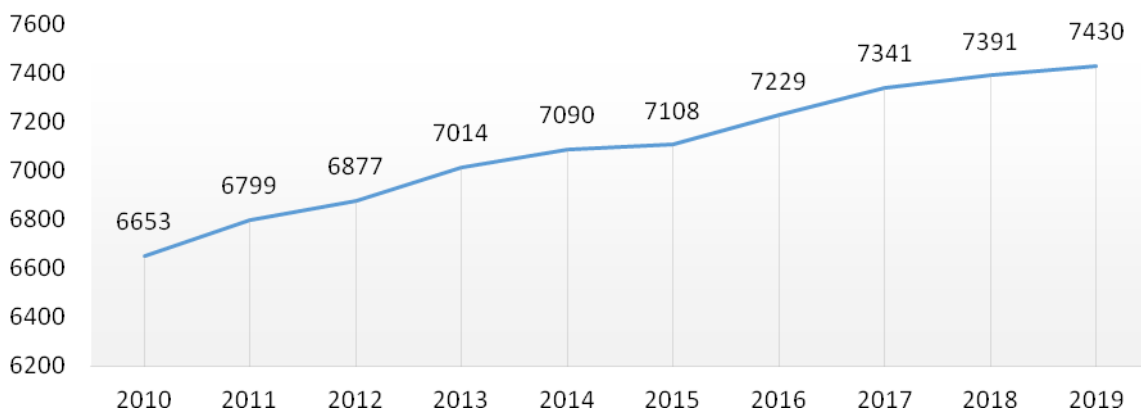
2.1. Położenie i ludność

Gmina Jonkowo jest to gmina wiejska, położona w centralnej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie olsztyńskim. Bezpośrednio sąsiaduje z gminami wiejskimi Gietrzwałd, Łukta, Świątki i Dywity oraz miastem Olsztyn, wchodząc w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna, co stanowi istotny determinant jej rozwoju. Gmina posiada korzystne położenie komunikacyjne. Odległość z Jonkowa do centrum Olsztyna wynosi 13 km. Przez gminę przebiega droga wojewódzka nr 527 łącząca Dzierzgoń, Pasłęk, Morąg, Łukę i Olsztyn, szereg dróg powiatowych oraz linia kolejowa jednotorowa zelektryfikowana nr 220 (Olsztyn Główny - Bogaczevo). Obszar gminy jest zbliżony do elipsy i dość zwarty, a Jonkowo, czyli miejscowość będąca siedzibą władz gminy znajduje się praktycznie w jej centrum. Powiązania drogowe z sąsiednimi gminami oraz pomiędzy ważniejszymi miejscowościami wewnątrz gminy można określić jako dobre.

Gmina Jonkowo zajmuje powierzchnię 16 869 ha (ponad 168 km²), co stanowi około 5,9% powierzchni powiatu olsztyńskiego. Gęstość zaludnienia w 2019 roku ukształtowała się tu na poziomie 44 osób/km², czyli nieco niższym niż ogólnie w powiecie, gdzie wyniosła 45 osób/km² oraz mniejszym w porównaniu do województwa warmińsko-mazurskiego (59 osób/km²). Pod względem administracyjnym gmina obejmuje 20 sołectw, tj. Gamerki, Garzewko, Giedajty, Godki, Gutkowo, Jonkowo, Kajny, Łomy, Mątki, Nowe Kawkowo, Polejki, Porbady, Pupki, Stare Kawkowo, Stętkiny, Szafstry, Warkały, Węgajty, Wołowno oraz Wrzesina, w skład których wchodzi 28 miejscowości podstawowych. Największą pod względem liczby ludności miejscowością jest Jonkowo, które w grudniu 2019 roku zamieszkiwane było przez 2 245 osób. W dalszej kolejności należy wskazać Giedajty (607 osób), Gutkowo (580 osób), Warkały (489 osób), Mątki (438 osób), Wrzesinę (389 osób), Wołowno (285 osób), Łomy (276 osób), Nowe Kawkowo (273 osoby), Stętkiny (239 osób) oraz Szafstry (224 osoby). W pozostałych miejscowościach liczba mieszkańców nie przekraczała 200 osób.

Liczba mieszkańców Gminy Jonkowo w ostatnich latach wykazuje jednoznaczną tendencję rosnącą, co obecnie dotyczy niewielu gmin wiejskich, charakteryzujących się częściej procesami wyludniającymi niż przyrostem ludności. W świetle danych GUS, w 2019 roku na obszarze gminy faktycznie zamieszkiwało 7 430 osób, czyli o 777 osób (o 11,7%) więcej niż w 2010 roku i o 39 osób (o 0,5%) więcej niż w 2018 roku. Dynamika zmian w całym analizowanym okresie była dość zróżnicowana, kształtując się na poziomie od 0,3% do 2,2%.

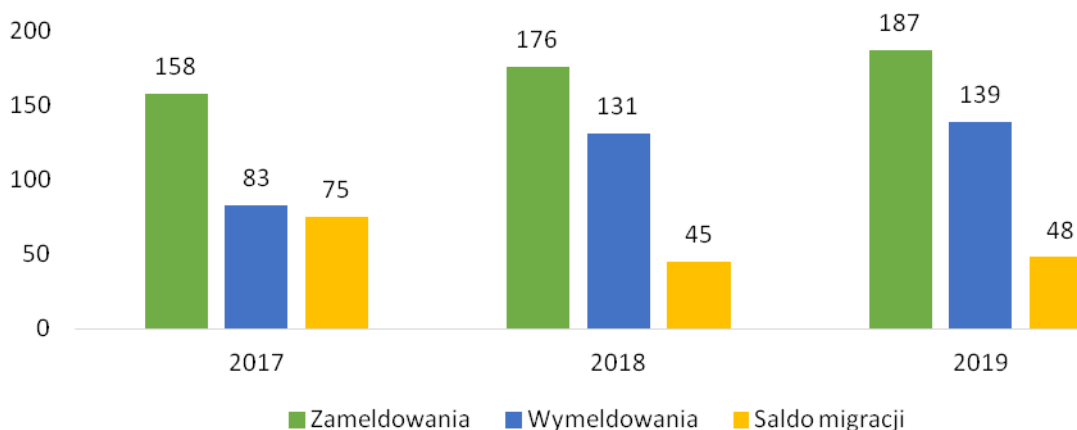
Wykres 1. Zmiany liczby ludności Gminy Jonkowo w latach 2010-2019

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Na wzrost liczby ludności Gminy Jonkowo wpływa przede wszystkim skala migracji gminnych na pobyt stały. W latach 2017-2019 saldo migracji wykazywało wartości dodatnie, co oznacza, że corocznie więcej osób zameldowywało się na terenie gminy niż się z niej wymeldowywało. W 2019 roku wskaźnik ten wyniósł 48, przy czym 187 zameldowało się na pobyt stały w gminie, a 139 się wymeldowało. W 2018 roku saldo kształtowało się na poziomie 45, a w 2017 roku wyniosło aż 75 osób. Dodatkowo saldo migracji może być związane z kilkoma czynnikami, które charakteryzują gminę, w szczególności z jej położeniem w bliskim sąsiedztwie Olsztyna, co umożliwia zamieszkanie w gminie, przy jednoczesnej pracy i edukacji w mieście; dobrymi warunkami ekonomicznymi, walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi, a także pozytywnym wizerunkiem gminy.

Wykres 2. Wybrane dane dotyczące migracji na pobyt stały w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Mniejszy wpływ na zmiany liczby ludności ma przyrost naturalny odnotowywany w gminie. W analizowanym okresie tylko w 2017 roku przyjął wartość dodatnią, sięgającą 21 osób, co oznacza, że o tyle więcej nowych mieszkańców się urodziło niż zmarło. W kolejnych latach przyrost był ujemny, jednak przyjmował niewielkie wartości (w 2018 roku -6 i w 2019 roku -2), dzięki czemu nie wpłynął negatywnie na kierunek zmian liczby ludności w gminie.

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego ludności w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
------------------	------	------	------

Urodzenia żywe	80	53	50
Zgony	59	59	52
Przyrost naturalny	21	-6	-2

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

W strukturze mieszkańców Gminy Jonkowo w ostatniej dekadzie niezmiennie przeważali mężczyźni, stanowiąc w niej od 50,4% do 50,8%, podczas gdy odsetek kobiet kształtował się na poziomie od 49,2% do 49,6%. W nieznacznie większym stopniu wzrost mieszkańców gminy dotyczył mężczyzn, których liczba w 2019 roku w porównaniu do 2010 roku wzrosła o 410, tj. o 12,2%, podczas gdy liczba kobiet zwiększyła się o 367, czyli o 11,2%. W 2019 roku współczynnik feminizacji wyniósł w gminie 97, co oznacza, że tyle kobiet przypadało na 100 mężczyzn mieszkających na jej terenie.

Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Jonkowo jest dość zrównoważona. Analizując funkcjonalne grupy wieku okazuje się, że największe odsetki odnotowywane są w przypadku grup od 40 do 44 lat (9,0%), 45-49 lat (8,3%) oraz 35-39 lat (8,1%). Mieszkańcy do 34 lat łącznie stanowili w niej 42,2%, natomiast od 50 lat wzwyż – 32,3%. Warto również wskazać, że niespełna 7,0% w strukturze mieszkańców to osoby, które ukończyły 70 rok życia, a mieszkańcy od 85 lat wzwyż to 0,9% ogółu.

Mieszkańcy w najstarszych grupach wiekowych to przede wszystkim kobiety, które w grupie osób mających 70 i więcej lat stanowiły 60,2%, a w grupie osób w wieku 85 lat i wzwyż aż 82,6%. Jest to związane przede wszystkim z tym, że średnia długość ich życia jest większa niż w przypadku mężczyzn. W województwie warmińsko-mazurskim dla mężczyzn, którzy są obecnie w wieku 60 lat przeciętne dalsze trwanie życia, czyli średnia liczba lat do przeżycia przy założeniu średniej umieralności z okresu analizy, wynosi 18,3 lata, natomiast dla kobiet 24,1 lat. W odniesieniu do mieszkańców mających 65 lat dane te wynoszą odpowiednio 15,1 i 20 lat. Warto również wskazać, że zarówno w województwie, jak i w powiecie olsztyńskim rośnie mediana wieku mieszkańców. W 2019 roku w województwie wynosiła 40,7, natomiast w powiecie olsztyńskim kształtowała się na poziomie 39,9, co oznacza, że w obu przypadkach wzrosła w odniesieniu do 2018 roku o 0,4 punktu.

Tabela 2. Ludność Gminy Jonkowo według funkcjonalnych grup wieku (31.12.2019)

Wyszczególnienie	Liczba			Odsetek	
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety
0-4	327	186	141	56,9%	43,1%
5-9	413	204	209	49,4%	50,6%
10-14	452	253	199	56,0%	44,0%
15-19	452	255	197	56,4%	43,6%
20-24	471	248	223	52,7%	47,3%
25-29	529	241	288	45,6%	54,4%
30-34	493	267	226	54,2%	45,8%
35-39	604	323	281	53,5%	46,5%
40-44	670	331	339	49,4%	50,6%
45-49	620	318	302	51,3%	48,7%
50-54	511	252	259	49,3%	50,7%
55-59	484	253	231	52,3%	47,7%

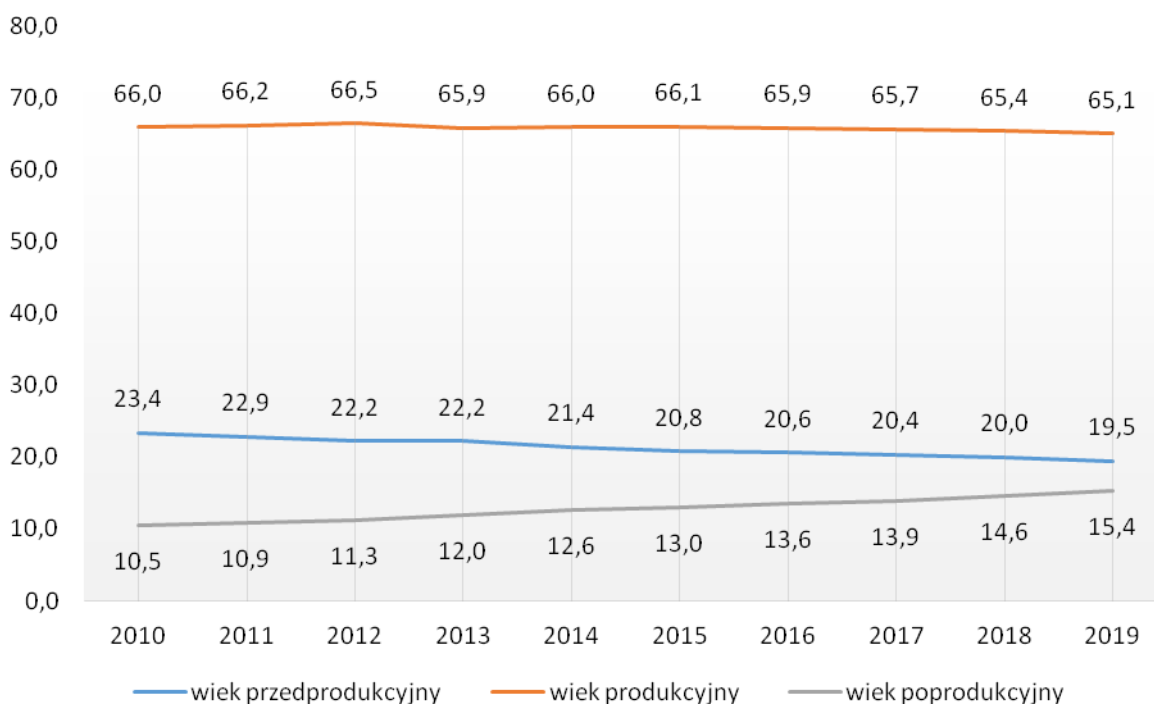
60-64	510	263	247	51,6%	48,4%
65-69	387	182	205	47,0%	53,0%
70 i więcej	507	202	305	39,8%	60,2%
85 i więcej	69	12	57	17,4%	82,6%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Zmiany struktury wiekowej mieszkańców gminy Jonkowo w ostatnich latach wskazują na postępujące zjawisko *starzenia się społeczeństwa*. Nie jest ono widoczne jedynie na poziomie gminy, stanowi raczej część procesu, któremu podlegają społeczeństwa w całym kraju oraz państwach Europy Zachodniej. Wynika przede wszystkim z wydłużania się okresu trwania życia ludzkiego, postępu medycyny oraz innych czynników, które wpływają na to, że jakość naszego życia jest coraz wyższa.

Analiza ludności według ekonomicznych grup wieku¹ wskazuje na to, że w 2019 roku Gminę Jonkowo zamieszkiwało 1 141 osób w wieku poprodukcyjnym, a ich liczba w porównaniu do 2010 roku wzrosła o 440 osób, tj. o 62,8%. Zwiększyła się w tym czasie również liczba osób w wieku produkcyjnym – o 446, tj. o 10,2%, natomiast spadek odnotowano w przypadku osób w przedprodukcyjnym okresie życia – o 109, tj. o 7,0%.

Wykres 3. Ludność Gminy Jonkowo według ekonomicznych grup wieku w 2019 roku

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

W analizowanym okresie zmiany odsetka osób w poszczególnych ekonomicznych grupach wieku wskazywały na:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 23,4% w 2010 roku do 19,5% w 2019 roku;

¹ Ekonomiczne grupy wieku to: wiek przedprodukcyjny (dzieci i młodzież do 17 roku życia), wiek produkcyjny (mężczyźni 18-64 lata i kobiety 18-59 lat) oraz wiek poprodukcyjny (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż).

- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 66,0% do 65,1%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 10,5% do 15,4%.

Powyższe dane wskazują na stopniowe zwiększanie się udziału w strukturze społecznej osób w wieku emerytalnym, jednak skala tego zjawiska nie jest obecnie bardzo poważna. Szczególnie jeśli dane dla gminy porównane zostaną z danymi w skali powiatu czy województwa. Okazuje się bowiem, że w 2019 roku 18,0% mieszkańców powiatu olsztyńskiego było już w poprodukcyjnym okresie życia, natomiast w przypadku województwa warmińsko-mazurskiego odsetek tych osób sięgał już 20,5%. Na przestrzeni lat 2010-2019 udział osób w wieku poprodukcyjnym w województwie wzrósł o 5,8 punktów procentowych, w powiecie o 5,2 punkty procentowe, natomiast w gminie o 4,9 punktu.

Zjawisko *starzenia się* społeczeństwa i umiarkowanej skali tego zjawiska potwierdzają wartości wskaźników obciążenia demograficznego ludności Gminy Jonkowo w 2019 roku i ich porównanie do roku 2010. Otóż, w 2019 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie przypadało 23,6 osób w wieku poprodukcyjnym i 53,6 osób w wieku nieprodukcyjnym, czyli odpowiednio o 7,6 i 2,1 punktu więcej niż w 2010 roku. Na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym było natomiast 78,6 osób w wieku poprodukcyjnym, co oznacza wzrost wskaźnika o 33,7 punktu. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2019 roku wyniósł 16,7, natomiast wskaźnik starości, definiowany jako odsetek osób w wieku 65 lat i więcej, ukształtował się na poziomie 12,0 punktów. W porównaniu do 2010 roku wskaźniki te wzrosły, odpowiednio o 5,3 i 3,8 punktu.

Tabela 3. Wskaźniki obciążenia demograficznego ludności Gminy Jonkowo w latach 2010 i 2019

Wyszczególnienie	2010	2019
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	51,5	53,6
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	44,9	78,6
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	16,0	23,6
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	11,4	16,7
Wskaźnik starości (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej)	8,2	12,0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Wartości wskaźników obciążenia demograficznego w gminie kształtują się na niższych poziomach niż w powiecie czy województwie. Dla przykładu, w 2019 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie przypadało 28,6 osób w poprodukcyjnym okresie życia, a w województwie było to 33,5 osób. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej sięgnął tam odpowiednio 14,3% i 16,6%. Porównanie to pozwala twierdzić, że proces starzenia się społeczeństwa Gminy Jonkowo przebiega w sposób umiarkowany i dzięki temu będzie można go jeszcze odwrócić, m.in. poprzez napływ mieszkańców w młodszych grupach wiekowych.

2.2. Gospodarka i rynek pracy

Istotne dla diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy jest scharakteryzowanie lokalnej gospodarki. Tworzona jest ona przez system składający się z powiązanych ze sobą podmiotów – firm, instytucji publicznych oraz gospodarstw domowych, które spełniają odmienne funkcje oraz dążą do osiągnięcia określonych celów. Jej specyfika i kondycja uwarunkowane są wieloma czynnikami, w tym m.in. społecznymi, geograficznymi,

historycznymi, prawnymi oraz instytucjonalnymi, a jednocześnie w sposób bezpośredni lub pośredni przekładają się na jakość życia mieszkańców danego terytorium.

Na obszarze Gminy Jonkowo w 2019 roku zarejestrowane były 923 podmioty gospodarki narodowej, co oznacza, że w porównaniu do 2017 roku liczba ta wzrosła o 89, czyli o 10,7%. Zdecydowana większość podmiotów funkcjonuje w sektorze prywatnym – w 2019 roku stanowiły one 98,2% ogółu. Biorąc natomiast pod uwagę wielkość podmiotów, to okazuje się, że aż 886 podmiotów (96,0%) zatrudniało w analizowanym okresie nie więcej niż 9 pracowników, w 32 podmiotach (3,5%) zatrudnionych było od 10 do 49 pracowników, 4 podmioty (0,4%) mieściły się w klasie wielkości od 50 do 249 osób, natomiast 1 podmiot (0,1%) zatrudniał od 250 do 999 osób. Warto również wskazać, że aż 78,9% wszystkich podmiotów gospodarki narodowej w gminie w 2019 roku stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Nasylenie gminy podmiotami gospodarczymi Gminy Jonkowo można scharakteryzować jako wysokie. Na każdy 1000 mieszkańców w 2019 roku przypadały tu 124 podmioty gospodarki narodowej, podczas gdy w powiecie olsztyńskim wskaźnik ten kształtował się na poziomie 98 podmiotów, a w województwie warmińsko-mazurskim sięgał 93. Na każdy 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w analizowanym okresie przypadało 190,8 podmiotów, co również wskazuje na lepszą sytuację w gminie. W powiecie olsztyńskim wskaźnik ten wynosił bowiem 154,7, a w województwie 151,4.

Tabela 4. Wybrane dane i wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	834	869	923
- 0-9 pracowników	791	827	886
- 10-49 pracowników	38	37	32
- 50-249 pracowników	4	4	4
- 250-999 pracowników	1	1	1
Sektor publiczny	15	15	13
Sektor prywatny	814	850	906
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	648	687	728
Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	114	118	124
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	172,8	179,8	190,8

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Na terenie gminy funkcjonują firmy będące znanymi producentami i dystrybutorami w różnych branżach, takich jak branża budowlana, przemysł metalowy, drzewny, drukarski, meblarski, telekomunikacyjny, elektroenergetyczny, elektrotechniczny oraz gumowy. Firmy te ulokowane są głównie w Jonkowie, Giedajtach, Warkałach i Gutkowie. Są to m.in. ERKO, THALE Sp. z o. o. Sp. k. (do listopada 2019 r. Niczuk S. j.), Meble Szkolne, Krysgum Plus, Ozamet Sp. z o. o., PPHU Giera, Remix, Szkłoland. Na lokalnej mapie przedsiębiorczości ważne są również przedsięwzięcia zakorzenione w naturze, odwołujące się do tradycji i lokalnego rzemiosła. Wymienić tu warto m.in. Lawendowe Pole w Nowym Kawkowie, a także gospodarstwa agroturystyczne np. w Jonkowie, Szałstrach, Nowym i Starym Kawkowie, Godkach, Wołownie czy Giedajtach.

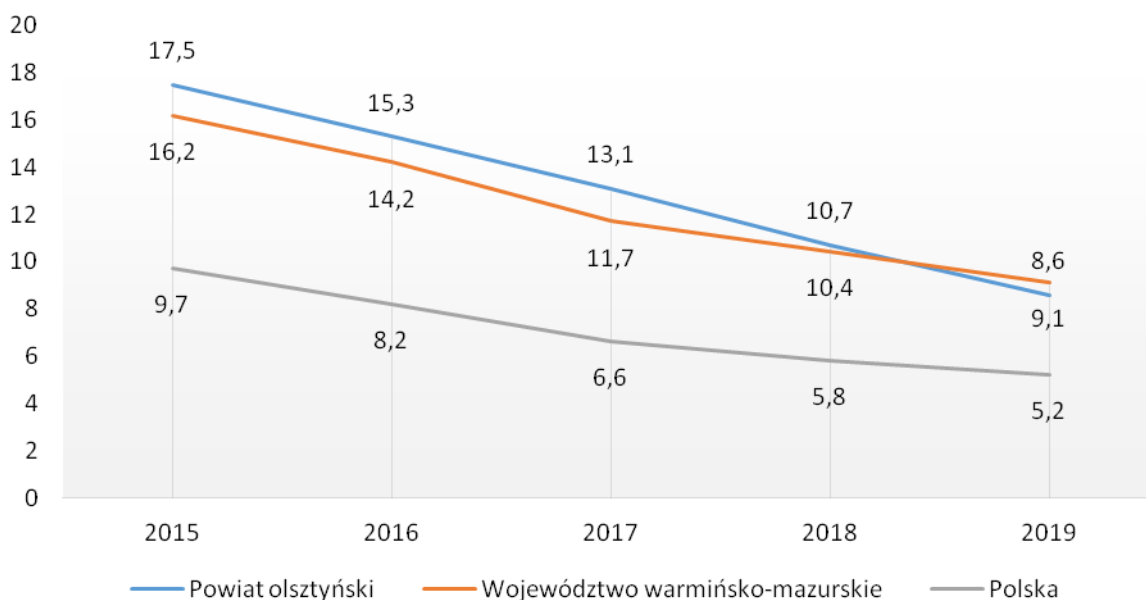
Największa część podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Jonkowo w 2019 roku funkcjonowała w Sekcji G *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych,*

włączając motocykle – 170 podmiotów (18,4%) oraz w Sekcji F *Budownictwo* – 161 podmiotów (17,4%). W dalszej kolejności należy wskazać Sekcję M *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* – 88 podmiotów (9,5%), sekcje S i T *Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* – 85 podmiotów (9,2%), sekcję C *Przetwórstwo przemysłowe* – 73 podmioty (7,9%), sekcję Q *Opieka zdrowotna i pomoc społeczna* – 64 podmioty (6,9%) oraz sekcję H *Transport i gospodarka magazynowa* – 55 podmiotów (6,0%).

W świetle danych GUS liczba pracujących² w Gminie Jonkowo w 2019 roku wynosiła 1 830 osób, co oznacza wzrost w porównaniu do 2017 roku o 98 osób, tj. o 5,7%. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy wyniosła natomiast 147 i w odniesieniu do 2017 roku spadła o 107, czyli o 42,1%.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej świadczy także wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. Ze względu na to, że stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, zaprezentowane dane dotyczące całego powiatu olsztyńskiego. Analiza lat 2015-2019 wskazuje, że powiat olsztyński charakteryzował się większą dynamiką spadku stopy bezrobocia. Zmniejszanie się skali bezrobocia rejestrowanego było w tym czasie charakterystyczne dla całego kraju, przy czym zaobserwowano tendencję, zgodnie z którą bezrobocie spadało w większym stopniu na obszarach, które były nim bardziej dotknięte i wykazywały wyższe jego wartości.

Wykres 4. Stopa bezrobocia w powiecie olsztyńskim, województwie warmińsko-mazurskim oraz Polsce w latach 2015-2019

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

W 2019 roku stopa bezrobocia w powiecie olsztyńskim wyniosła 8,6%, podczas gdy w województwie 9,1%. Najniższe wartości wykazywała dla całego kraju, gdzie ukształtowała się

² Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

na poziomie 5,2%. Warto jednak zauważyć, że dynamika spadku tego wskaźnika była w analizowanym okresie najwyższa w powiecie olsztyńskim, gdzie stopa bezrobocia zmniejszyła się aż o 8,9 punktu, podczas gdy w województwie o 7,1, a w kraju o 4,5 punktu. Zmniejszył się również w tym czasie odsetek bezrobotnych z terenu gminy zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – z 7,1 w 2015 roku do 3,0 w 2019 roku. Dla porównania, wskaźnik ten w powiecie olsztyńskim wynosił w 2019 roku 4,3 i zmniejszył się o 4 punkty, natomiast w województwie jego wartość wynosiła 5,2, a odnotowany spadek – 3,9 punktu. Warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w PUP to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w *szarej strefie*.

2.3. Zasoby i warunki mieszkaniowe

Na jakość życia mieszkańców bezpośrednio wpływają ich warunki mieszkaniowe. W latach 2015-2019 liczba mieszkań w Gminie Jonkowo systematycznie rosła. W 2019 roku do użytku oddano 38 mieszkań w gminie, a w całym analizowanym okresie było to łącznie 199 mieszkań. Zasoby mieszkaniowe opierają się tu przede wszystkim na budownictwie indywidualnym na własne potrzeby, w latach 2015-2019 jedynie 7 oddanych do użytku mieszkań było przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem.

W 2019 roku w gminie znajdowało się 2 025 budynków mieszkalnych, w których było 2 237 mieszkań. Liczba budynków w analizowanym okresie wzrosła o 189, tj. o 10,3%, natomiast liczba mieszkań zwiększyła się o 136, czyli o 6,5%. Na każdy tysiąc mieszkańców w 2019 roku przypadało 301,1 mieszkań, czyli o 5,5 więcej niż w 2015 roku.

Tabela 5. Wybrane dane dotyczące mieszkań w Gminie Jonkowo w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
Mieszkania oddane do użytkowania	56	34	41	30	38
- indywidualne	55	34	40	25	38
- przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	1	0	1	5	0
Budynki mieszkalne w gminie	1 836	1 867	1 902	1 931	2 025
Mieszkania	2 101	2 134	2 171	2 200	2 237
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m ²)	111,9	112,6	113,3	113,6	114,0
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	33,1	33,3	33,5	33,8	34,3
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,38	3,39	3,38	3,36	3,32
Mieszkania na 1000 mieszkańców	295,6	295,2	295,7	297,7	301,1

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Warto zauważyć, że warunki mieszkaniowe w Gminie Jonkowo ulegają systematycznej poprawie. Powierzchnia użytkowa mieszkania w latach 2015-2019 wzrosła o 2,1 m², a przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na osobę zwiększyła się o 1,2 m². Średnia liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie to 3,32, co oznacza spadek o 0,06 w porównaniu do 2015 roku. Wskazane powyżej dane korespondują z tendencją wzrostową liczby mieszkańców gminy, związaną ściśle z napływem nowych mieszkańców. Decyzja o osiedleniu się na terenie gminy nierzadko bowiem skutkuje budową nowego domu, co wpływa na wskaźniki oraz statystyczną poprawę warunków mieszkaniowych. Nadal jednak część mieszkańców może funkcjonować w mieszkaniach czy lokalach nie zapewniających

wystarczającej jakości życia. Mowa tu o najuboższych mieszkańcach gminy, którzy są wykluczeni z dostępu do mieszkań lub żyją w bardzo trudnych warunkach. Jednym z zadań samorządu lokalnego jest zapewnienie im odpowiednich warunków mieszkaniowych.

W 2019 roku w zasobach Gminy Jonkowo znajdowało się 21 mieszkań komunalnych, w tym 1 mieszkanie socjalne (lokal). Było to 20 lokali mieszkalnych i 1 budynek mieszkalny oraz 2 pomieszczenia mieszkalne w miejscowościach Bałąg, Garzewko, Godki, Jonkowo, Łomy, Mątki, Nowe Kawkowo, Polejki, Stękiń, Szałstry, Węgajty oraz Wołowno. W 2019 roku mieszkańcy złożyli 2 wnioski na mieszkanie komunalne, a według stanu na koniec 2019 roku 1 osoba oczekiwała na mieszkanie socjalne.

2.4. Pomoc społeczna

Instytucjonalny system pomocy społecznej organizowany jest na rzecz osób i rodzin, doświadczających trudnych sytuacji życiowych – szczególnie wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej to między innymi na samorządzie gminy spoczywa obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej wobec jej mieszkańców. W świetle art. 15 tejże ustawy, pomoc społeczna polega przede wszystkim na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- 2) pracy socjalnej,
- 3) prowadzeniu i rozwoju odpowiedniej infrastruktury socjalnej,
- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych,
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

W zakresie pomocy społecznej gmina realizuje szereg zadań, zarówno własnych, jak i zleconych przez administrację rządową. Do tych pierwszych należą przede wszystkim zadania o charakterze obowiązkowym, takie jak m.in. udzielanie schronienia; zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym; przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, okresowych i celowych; praca socjalna; organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania; prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych; dożywianie dzieci; sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym; kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu. Do zadań własnych gminy należy również przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze; prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki; opracowanie i realizacja projektów socjalnych; podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznanych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych; współpraca z PUP w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy.

Oprócz zadań własnych, gmina realizuje również zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, w szczególności takie jak organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi; prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi; realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;

wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki; przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną; a także przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom.

Istotne zadania gminy wynikają również z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w świetle której gmina ma obowiązek m.in. tworzenia oraz rozwoju systemu opieki nad dzieckiem oraz pracy z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, współfinansowania pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Jednostką wykonującą zadania gminy w zakresie pomocy społecznej i wspierania rodziny jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie. Realizuje on ustawowe zadania w zakresie pracy z osobami i rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, polegające w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń (np. zasiłek celowy, zasiłek okresowy); pracy socjalnej; realizacji usług opiekuńczych; analizie i ocenie zjawisk rodzających zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych; rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 roku w GOPS zatrudnionych było 4 pracowników socjalnych oraz 2 asystentów rodziny.

W latach 2015-2019 w Gminie Jonkowo liczba rodzin i osób korzystających ze wsparcia zmniejszyła się. Było to spowodowane z jednej strony usamodzielnianiem się podopiecznych i ich odchodzeniem z systemu pomocy społecznej dzięki np. podjęciu zatrudnienia lub otrzymaniu świadczeń emerytalno-rentowych, a z drugiej strony – zmianą dochodów osób i rodzin, wpływającą na zmniejszenie wysokości świadczeń lub utratę praw do zasiłku z powodu przekroczenia kryterium dochodowego, ze względu np. na otrzymanie wynagrodzenia za pracę. Ważne jest tu również świadczenie wychowawcze Rodzina 500+, które spowodowało, iż część rodzin rezygnuje ze wsparcia GOPS, ze względu na poprawę ich sytuacji finansowej.

W 2019 roku świadczenie z pomocy społecznej przyznano 469 osobom z 216 rodzin, w których funkcjonowało 507 osób. W porównaniu do 2015 roku liczba osób, które otrzymały świadczenia spadła o 169 (o 26,5%), liczba rodzin zmniejszyła się o 59 (o 21,5%), natomiast liczba osób w rodzinach o 220 (o 30,3%). W omawianej perspektywie czasowej zmniejszyła się również liczba osób, korzystających długotrwale z pomocy społecznej – podczas gdy w 2015 roku kształtowała się na poziomie 392, tj. 61,4% wszystkich osób, którym przyznano świadczenie, w 2019 roku było to 312 osób, które stanowiły 66,5% w strukturze świadczeniobiorców. Wzrost odsetka osób długotrwale korzystających ze wsparcia, przy jednoczesnym spadku liczby osób, którym przyznano świadczenie może wiązać się z tym, że w większym stopniu system pomocy społecznej opuszczają osoby, które korzystały ze wsparcia w sposób krótkotrwały i doraźny.

Tabela 6. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Jonkowo w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	638	598	516	493	469
- w tym długotrwale korzystające	392	396	322	293	312
Liczba rodzin	275	257	245	245	216
Liczba osób w rodzinach	727	652	583	553	507

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Świadczenia przyznawane z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy. Świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, interwencja kryzysowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, ośrodkach wsparcia i rodzinnych domach pomocy; specjalistyczne usługi opiekuńcze; mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu opieki społecznej oraz pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy i odpowiadać celom i możliwościom pomocy społecznej.

Struktura świadczeń przyznawanych przez GOPS w Jonkowie wskazuje na przewagę liczby osób korzystających ze świadczeń pieniężnych. W 2019 roku otrzymały je 362 osoby ze 195 rodzin, w których funkcjonowały 463 osoby. Najwięcej osób otrzymywało zasiłki celowe – ich liczba w 2019 roku wyniosła 346, co oznacza spadek w porównaniu do 2017 roku o 22 osoby (o 6,0%). W przypadku 323 osób był to zasiłek przyznawany w ramach programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu”.

Tabela 7. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Zasiłek stały	39	35	39
- dla osoby samotnie gospodarującej	31	28	32
- dla osoby w rodzinie	8	7	7
Zasiłek okresowy	104	97	87
- z tytułu bezrobocia	70	72	54
- z tytułu długotrwałej choroby	16	19	23
- z tytułu niepełnosprawności	18	14	12
Zasiłek celowy	368	348	346

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

W drugiej kolejności należy wskazać zasiłek okresowy, który w 2019 roku otrzymało 87 osób, czyli o 17 osób (o 16,4%) mniej niż w 2017 roku. Większość osób (54; tj. 62,1%) pobierało je z tytułu bezrobocia, podczas gdy zasiłki z powodu długotrwałej choroby otrzymywały 23 osoby (26,4%), a z powodu niepełnosprawności – 12 mieszkańców (13,8%). Na trzecim miejscu należy wskazać zasiłki stałe, które w 2019 roku przyznano 39 osobom. Większość z nich to osoby samotnie gospodarujące, które w liczbie 32 stanowiły 82,1% osób otrzymujących zasiłek stały, natomiast pozostałe 7 osób funkcjonowało w rodzinie. Liczba osób otrzymujących zasiłek stały w latach 2017-2019 nie zmieniła się.

Świadczenia niepieniężne w gminie w 2019 roku otrzymywały 143 osoby z 80 rodzin, w których funkcjonowało 300 osób. W ich ramach 134 osoby (w tym 131 dzieci) otrzymało posiłek w ramach Programu „Posiłek w szkole i domu”, 5 osobom udzielono schronienia, 1 osobie sprawiono pogrzeb, a w przypadku 30 osób gmina poniosła odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców,

którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez GOPS w Jonkowie w 2019 roku należy wskazać następujące:

- niepełnosprawność – 164 rodziny (387 osób w rodzinach);
- ubóstwo – 157 rodzin (356 osób);
- bezrobocie – 121 rodzin (319 osób);
- długotrwała lub ciężka choroba – 101 rodzin (227 osób);
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 42 rodziny (210 osób).

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w gminie występowały rzadziej lub wcale. W 2019 roku 8 rodzin (14 osób) otrzymało wsparcie z tytułu bezdomności, 4 rodziny (17 osób) z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego, 6 rodzin (15 osób) z powodu zdarzenia losowego oraz 3 rodziny (6 osób) z tytułu alkoholizmu. Warto jednak mieć na uwadze, że statystyki pomocy społecznej nie zawsze odzwierciedlają skalę problemów, które uznawane są za powód do wstydu, które mogą być długo nieuświadomione i niezauważone. Z tego względu problemy takie jak uzależnienia czy przemoc mogą kryć się pod innymi dysfunkcjami i trudnościami, do których łatwiej się przyznać, takimi jak bezrobocie czy niepełnosprawność.

Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017		2018		2019	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	148	374	131	265	157	356
Sieroctwo	1	1	0	0	0	0
Bezdomność	9	10	5	5	8	14
Potrzeba ochrony macierzyństwa	40	188	35	167	42	210
- w tym wielodzietność	29	153	25	136	32	179
Bezrobocie	102	288	113	293	121	319
Niepełnosprawność	77	150	69	118	164	387
Długotrwała lub ciężka choroba	74	169	83	173	101	227
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	22	86	8	28	4	17
- w tym rodziny niepełne	16	49	6	15	3	9
- w tym rodziny wielodzietne	6	40	2	13	1	8
Przemoc w rodzinie	3	11	1	2	0	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	2	2	3	3	3	6
Narkomania	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3	3	2	2	2	2

Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	2	3	6	6	6	15
Sytuacja kryzysowa	2	4	1	1	1	5
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Ważny obszar aktywności GOPS stanowi praca socjalna, czyli interdyscyplinarna działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi³. Praca socjalna realizowana jest w oparciu o diagnozę sytuacji klienta, opracowanie planu pomocy i wsparcia w zależności od indywidualnej sytuacji oraz posiadanego potencjału osobistego. Ważne jest systemowe i całościowe podejście do osoby i rodziny w zależności od zdiagnozowanych problemów. Praca socjalna najczęściej polega m.in. na udzielaniu informacji, wskazówek i pomocy przy rozwiązywaniu trudnych spraw życiowych, świadczeniu poradnictwa oraz współpracy z innymi podmiotami pomocy społecznej. W 2019 roku pracą socjalną w gminie objętych było 149 rodzin, w których funkcjonowały 372 osoby, co oznacza spadek liczby rodzin w porównaniu do 2017 roku o 39 i zmniejszenie się, o 109, liczby osób w rodzinach objętych pracą socjalną.

Przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Jonkowie działa Punkt Informacyjno-Konsultacyjny, w ramach którego mieszkańcy w sytuacji kryzysowej mają możliwość skorzystania ze wsparcia psychologa, prawnika i socjoterapeuty. W 2019 roku do punktu zgłosiło się łącznie 100 osób, tj. o 67 mniej niż w 2017 roku.

Potrzeby mieszkańców gminy w zakresie pomocy społecznej zapewniają także Dom Pomocy Społecznej w Jonkowie, przeznaczony dla 54 osób w podeszłym wieku i przewlekłe somatycznie chorych.

Jako uzupełnienie lokalnego systemu pomocy i wsparcia w zakresie pomocy społecznej należy wskazać Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie, które realizuje zadania powiatu wynikające nie tylko z ustawy o pomocy społecznej, ale także m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jako organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej) oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Istotna jest również rola Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Olsztynie, udzielającej bezpłatnej i wszechstronnej pomocy psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej i zawodoznawczej.

2.5. Edukacja i wychowanie

Zgodnie z art. 7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. Zadania oświatowe wynikają ponadto z postanowień ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz z ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela. Realizując zadania ustawowe Gmina Jonkowo prowadzi następujące placówki:

- 1) Przedszkole Samorządowe w Jonkowie,
- 2) Szkołę Podstawową im. Tadeusza Kościuszki w Jonkowie,

³ Art. 6 pkt. 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

- 3) Szkołę Podstawową w Nowym Kawkowie,
- 4) Szkołę Podstawową we Wrzesinie.

Z dniem 31 sierpnia 2019 roku zakończyło swoją działalność Gimnazjum w Jonkowie, a budynek po szkole stał się budynkiem SP w Jonkowie, gdzie utworzono m.in. dodatkową grupę oddziału przedszkolnego dla dzieci 3-4-letnich. W Warkałach funkcjonuje ponadto Żłobek Publiczny dla najmłodszych dzieci oraz dwa niepubliczne przedszkola.

W szkołach podstawowych Gminy Jonkowo według stanu na 30 września 2019 roku uczyło się 531 uczniów, przy czym najwięcej (349) w SP w Jonkowie, a w dalszej kolejności – 111 uczniów w SP we Wrzesinie oraz 71 w SP w Nowym Kawkowie. W porównaniu do stanu z 30 marca 2019 roku liczba uczniów w szkołach spadła o 46, tj. o liczbę uczniów wygaszonego gimnazjum.

W roku szkolnym 2019/2020 w szkołach gminnych funkcjonowało 35 klas, a pracowało w nich 85 nauczycieli. Odnotowany spadek liczby nauczycieli wskazany w poniższej tabeli również wiąże się z zakończeniem funkcjonowania szkoły gimnazjalnej. W roku 2019/2020 średnia liczba uczniów przypadających na jedną klasę wahała się od 8,88 w SP w Nowym Kawkowie do 19,39 w SP w Jonkowie, a średnia liczba uczniów przypadających na jednego nauczyciela przyjmowała wartości od 2,854 w SP w Nowym Kawkowie do 9,44 w SP w Jonkowie. Gmina Jonkowo realizuje dowóz do szkół gminnych. W roku szkolnym 2019/2020 do szkół dowożonych w ten sposób było 31,52% uczniów SP w Jonkowie, 75,68 uczniów SP we Wrzesinie oraz 67,61% uczniów SP w Nowym Kawkowie.

Tabela 9. Wybrane dane dotyczące szkół w Gminie Jonkowo

Wyszczególnienie	Rok szkolny 2018/2019 (stan na 30.03.2019)	Rok szkolny 2019/2020 (stan na 30.09.2019)
Liczba uczniów w szkołach (łącznie z OP)	577	531
Liczba klas (łącznie z OP)	37	35
Liczba nauczycieli	102	85

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE RAPORTU O STANIE GMINY JONKOWO ZA 2019 ROK.

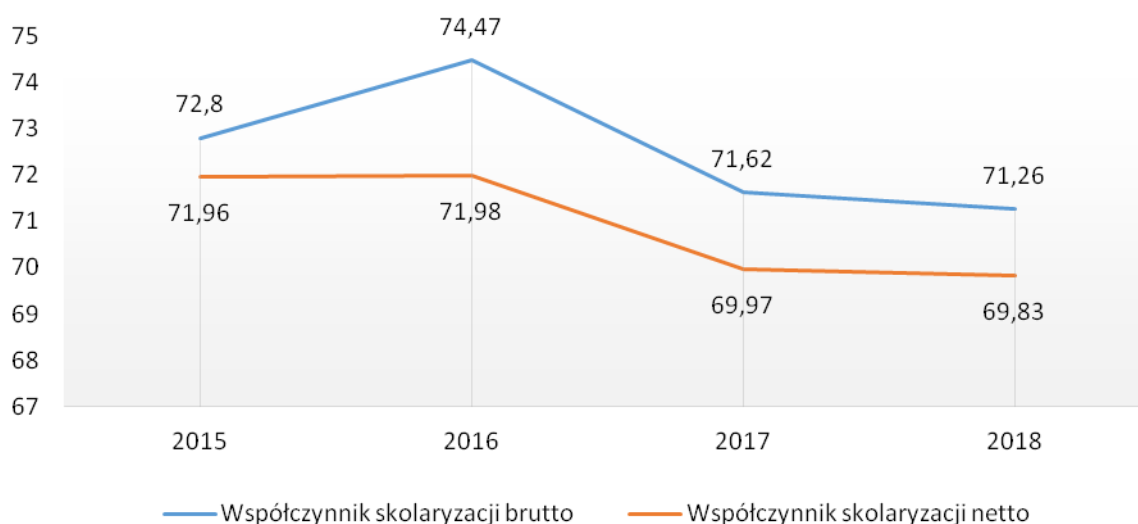
Według stanu na 30 września 2019 roku do wszystkich przedszkoli na terenie gminy i oddziałów przedszkolnych uczęszczało łącznie 219 dzieci, w tym najwięcej do Przedszkola Samorządowego w Jonkowie – 100 dzieci, w tym dzieci pięcio- i sześciolatków. Do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych uczęszczało 48 dzieci, natomiast do przedszkoli niepublicznych łącznie 71 dzieci, w tym 42 pięcio- i sześciolatków. W Żłobku Publicznym w Warkałach opiekę zapewniono 22 dzieciom.

W ramach zadań realizowanych w obszarze edukacji dzieciom i młodzieży z najuboższych rodzin gmina zapewnia m.in. dofinansowanie obiadów, stypendia szkolne, dofinansowanie wycieczek szkolnych, przygotowywanie i przekazywanie paczek żywnościowych w ramach zbiórek organizowanych przez szkoły. W 2019 roku najuboższym dzieciom przyznano stypendia jako pomoc o charakterze socjalnym oraz posiłek w ramach wieloletniego programu rządowego „Posiłek w domu i w szkole”. Pomocą w formie stypendiów i zasiłku szkolnego objęto 82 uczniów, natomiast w postaci gorącego posiłku 134 osoby, w tym 33 dzieci do czasu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej i 98 uczniów szkoły podstawowej.

Analiza współczynników skolaryzacji brutto i netto wskazuje na ich spadek w 2018 roku⁴ w porównaniu do roku 2015. W 2018 roku współczynnik skolaryzacji brutto, czyli odsetek liczby osób uczących na danym poziomie kształcenia, niezależnie od wieku, do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania wynosił 71,26%, tj. o 1,54 mniej niż w 2015 roku. Natomiast współczynnik skolaryzacji netto oznaczający relację liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia, w danej grupie wieku, do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania ukształtował się na poziomie 69,83, czyli o 2,13 niższym niż w 2015 roku.

Wskaźniki obrazujące stopień objęcia dzieci w gminie wychowaniem przedszkolnym, wskazują, że na 1000 dzieci w wieku od 3 do 5 lat w 2018 roku przypadało 624 dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w gminie przypadało 1,15 dzieci, natomiast na każdy 1000 dzieci w grupie wiekowej od 3 do 6 lat przypadało 616,9 miejsc w placówce.

Wykres 5. Współczynniki skolaryzacji w Gminie Jonkowo w latach 2015-2018

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Analizując dostęp dzieci i młodzieży z Gminy Jonkowo do edukacji i wychowania przedszkolnego należy wziąć pod uwagę bliskość Olsztyna, która zwiększa dostępność usług społecznych w tym zakresie. Część dzieci i młodzieży uczęszcza do żłobków, przedszkoli i szkół w Olsztynie, z uwagi na to, że ich rodzice tam pracują. Wysoko należy też ocenić dostęp do szkolnictwa ponadpodstawowego w Olsztynie, a także możliwość podjęcia studiów wyższych na funkcjonującym w mieście Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim oraz prywatnych szkołach wyższych.

2.6. Kultura, kultura fizyczna i sport

Kulturę można określić jako całościowy duchowy i materialny dorobek społeczeństwa. Dostęp do niej i korzystanie jej dóbr związane jest z realizacją potrzeb wyższego rzędu i zaspokajane z jednej strony przez instytucje, a z drugiej przez organizacje pozarządowe i samych mieszkańców.

Samorządową instytucją kultury w gminie jest Gminny Ośrodek Kultury w Jonkowie, do zadań którego należy przede wszystkim rozbudowanie, zaspokajanie i upowszechnianie

⁴ Brak danych za 2019 rok.

zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży, a także kultywowanie tradycji, tworzenie warunków rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, koordynowanie działalności kulturalno-wychowawczej oraz organizowanie różnego rodzaju wydarzeń artystycznych i kulturalnych. Według stanu na koniec grudnia 2019 roku GOK zatrudniał 7 osób na etatach oraz 4 osoby na umowy zlecenie.

W strukturze GOK funkcjonuje również Gminna Biblioteka Publiczna w Jonkowie z filiami w Łomach i Wołownie oraz świetlice wiejskie w Łomach, Jonkowie, Porbadach i Stękinach, w których prowadzona jest działalność statutowa GOK-u. Dla mieszkańców Gminy Jonkowo dostępne są także świetlice w miejscowościach Garzewko, Godki, Mątki, Nowym i Starym Kawkowie, Warkałach, Wołownie oraz Wrzesinie.

W świetle danych GUS w 2019 roku w Gminie Jonkowo zorganizowano 32 imprezy, tj. o 15 więcej niż w 2015 roku. Uczestniczyło w nich 825 osób, co oznacza, że na 1000 ludności przypadało 111,5 uczestników imprez. Na jedną placówkę, tj. centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub i świetlicę przypadało 2 476,67 osób, czyli o 4 631,33 mniej niż w 2015 roku.

Tabela 10. Wybrane dane dotyczące działalności kulturalnej w Gminie Jonkowo w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
Imprezy	17	25	24	46	32
Uczestnicy imprez	8 300	8 800	2 465	1 386	825
Liczba uczestników imprez na 1000 ludności	1 163,6	1 225,3	339,5	187,8	111,5
Liczba osób na placówkę (centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub, świetlicę)	7 108,00	7 229,00	1 835,25	2 463,67	2 476,67

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

W latach 2015-2019 w Gminie Jonkowo wzrosła liczba ludności przypadająca na placówkę biblioteczną – o 108, tj. o 4,6%. Zwiększyła się również, z 72 do 78, liczba czytelników bibliotek publicznych na 1000 ludności. W analizowanym okresie zmniejszyła się natomiast liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika z 25,7 do 20,9 woluminów oraz księgozbiór przypadający na 1000 ludności – z 3 470,5 do 2 834,1.

Tabela 11. Wybrane wskaźniki dotyczące bibliotek w Gminie Jonkowo w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	2 369	2 410	2 447	2 464	2 477
Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	3 470,5	2 922,8	2 757,5	2 811,8	2 834,1
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	72	72	72	73	78
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	25,7	27,2	22,3	21,0	20,9

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

W obszarze sportu na terenie Gminy Jonkowo w 2018 roku działało 5 klubów sportowych, zrzeszających 336 członków. Liczba ćwiczących w analizowanym okresie wynosiła 318, z czego 71 osób (22,3%) to ćwiczący do 18 roku życia. W ogólnej liczbie ćwiczących przeważali mężczyźni, stanowiąc w niej 90,1%.

Na kulturalnej mapie Gminy Jonkowo bardzo ważne są wydarzenia, które przyciągają ludzi z całej Polski i nie tylko. Jest to m.in. odbywająca się corocznie Napoleoniada, przedstawiająca

rekonstrukcję największego starcia epoki wojen napoleońskich, pomiędzy oddziałami rosyjskimi i pruskimi, które miało miejsce 3 lutego 1807 roku na polach pod Jonkowem. W Napoleonadzie uczestniczy zwykle 200-250 rekonstruktorów z całej Polski, a także z zagranicy, w tym z Litwy, Białorusi, Ukrainy i Obwodu Kaliningradzkiego. Istotnym wydarzeniem jest również Sztuka w Obejściu, stanowiąca przejaw aktywności lokalnych środowisk twórczych, która odbywa się w jeden weekend na przełomie września i października. W czasie jej trwania odbywają się warsztaty, pokazy, wystawy, koncerty realizowane w obejściach, które stają się galerią otwartą dla wszystkich. Warto również wspomnieć o działalności Scholi Węgajty – teatru praktykującego dawne tradycje dramatu i śpiewu liturgicznego

2.7. Ochrona zdrowia

W Jonkowie funkcjonuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej im. L. Rydygiera – przychodnia mieszcząca się w budynku będącym również siedzibą Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Oprócz podstawowych świadczeń zdrowotnych, realizowana jest tu również rehabilitacja lecznicza, funkcjonuje poradnia ginekologiczna i poradnia stomatologiczna a mieszkańcy mają możliwość wykonania podstawowych badań krwi i moczu. Przychodnia jest dostępna dla osób o ograniczonej sprawności – wyposażona jest w windę, pozwalającą na dojazd do sal rehabilitacji i gabinetów lekarskich. W Jonkowie funkcjonują ponadto dwie apteki.

W świetle danych GUS w 2019 roku w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej mieszkańcom Gminy Jonkowo udzielono 22 212 porad lekarskich, czyli o 5 701 (o 34,5%) więcej niż w 2015 roku. Łącznie w latach 2015-2019 udzielono 101 665 porad. Liczba porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej w 2019 roku wyniosła 19 619, czyli o 5 938 (o 43,4%) więcej niż w 2015 roku, a łączna ich liczba w całym analizowanym okresie to 88 884 porady.

Warto tu wskazać, że na dostępność do usług społecznych w obszarze ochrony zdrowia w istotny sposób warunkuje bliskość Olsztyna, dzięki której mieszkańcy mogą mieć większy dostęp do poradni specjalistycznych czy aptek. W Olsztynie funkcjonują także szpitale, w tym Miejski Szpital Zespolony, Wojewódzki Szpital Specjalistyczny, Uniwersytecki Szpital Kliniczny oraz Poliklinika MSWiA.

2.8. Bezpieczeństwo publiczne

Stan bezpieczeństwa mieszkańców Gminy Jonkowo powinien być analizowany w kontekście bezpieczeństwa w całym powiecie olsztyńskim. W 2019 roku w funkcjonariusze KMP w Olsztynie stwierdzili 1 912 przestępstw w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, czyli o 65 więcej niż 2015 roku, jednak o 96 mniej niż w 2018 roku. Wśród nich największą część stanowiły przestępstwa o charakterze kryminalnym (1 286; 67,3%).

Tabela 12. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w powiecie olsztyńskim w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
Przestępstwa stwierdzone ogółem	1 847	1 816	1 931	2 008	1 912
- o charakterze kryminalnym	1 347	1 283	1 169	1 279	1 286
- o charakterze gospodarczym	173	188	380	347	165
- przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji - drogowe	262	263	283	290	349

- przeciwko życiu i zdrowiu	56	57	68	48	61
- przeciwko mieniu	1 025	1 009	791	804	731
- przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności	101	69	117	137	131
- przeciwko rodzinie i opiece	75	82	119	258	257
- przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji	279	282	304	306	369
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - ogółem	58,6	53,9	70,2	73,4	72,0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

W dalszej kolejności należy wskazać przestępstwa przeciwko mieniu (731, 38,2%), przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji (369; 19,3%), przestępstwa drogowe (349; 18,3%), przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece (257; 13,4%), przestępstwa o charakterze gospodarczym (165; 8,6%) oraz przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności (131; 6,9%).

Tabela 13. Zdarzenia według rodzaju w Gminie Jonkowo w latach 2018-2019

Wyszczególnienie	2018	2019
Zdarzenia ogółem	139	108
- pożary	64	28
- miejscowe zagrożenia	75	75
Silne wiatry	31	24
Opady śniegu	1	2
Opady deszczu	8	2
W komunikacji	15	25
Medyczne	10	13

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Zagrożenia bezpieczeństwa pożarowego w Gminie Jonkowo to przede wszystkim miejscowe zagrożenia, których w latach 2018-2019 odnotowano po 75. Wśród nich najwięcej było miejscowych zagrożeń o charakterze lokalnym (86,7%). W 2019 roku odnotowano ponadto 28 pożarów, czyli o 36 mniej niż rok wcześniej. Były to głównie pożary małe (92,9%). Nie odnotowano w tym czasie klęsk żywiołowych. Możliwe zagrożenia bezpieczeństwa wiązały się natomiast z silnymi wiatrami, zdarzeniami w komunikacji oraz medycznymi.

O stan bezpieczeństwa na terenie Gminy Jonkowo dbają przede wszystkim: Komenda Miejska Policji w Olsztynie i Posterunek Policji w Jonkowie z dwoma dzielnicowymi obsługującymi rejon gminy, a także Komenda Miejska Powiatowej Straży Pożarnej w Olsztynie. Należy tu ponadto wskazać Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną, Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Olsztynie, a także Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Olsztynie.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej istotną rolę odgrywają ochotnicze straże pożarne (OSP). Na terenie Gminy Jonkowo funkcjonuje 5 jednostek OSP – w Jonkowie, Wrzesinie, Mątkach, Węgajtach oraz Szałstrach.

2.9. Aktywność mieszkańców

Zaangażowanie społeczne może przyjmować różnorodne formy – od pomocy sąsiedzkiej i dbałości o czystość najbliższego otoczenia, poprzez działalność w grupach nieformalnych, wolontariat, udział w wyborach i referendach, aż po aktywność w kreowaniu lokalnych polityk publicznych, wyrażającą się np. w inicjowaniu i udziale w konsultacjach społecznych.

Pod względem rozwoju lokalnego, kluczowym obszarem aktywności społeczeństwa jest zaangażowanie w dobrowolną działalność w ramach organizacji pozarządowych, będących przestrzenią nabywania różnych doświadczeń i umiejętności społecznych⁵. W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego swoją siedzibę na terenie Gminy Jonkowo mają 22 podmioty⁶, nie licząc organizacji będących w stanie likwidacji. Zgodnie z KRS są to:

- 1) Stowarzyszenie „Węgajty”,
- 2) Ochotnicza Straż Pożarna w Jonkowie,
- 3) Ochotnicza Straż Pożarna w Mątkach,
- 4) Ochotnicza Straż Pożarna w Węgajtach,
- 5) Ochotnicza Straż Pożarna w Szałstrach,
- 6) Ochotnicza Straż Pożarna we Wrzesinie,
- 7) Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Jonkowo „Nasza Gmina”,
- 8) Stowarzyszenie „Zielona Gmina”,
- 9) Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Warkały i Okolic „Nasza Szkoła”,
- 10) Stowarzyszenie Animatorów Kultury na Wsi,
- 11) Stowarzyszenie „Szuwary”,
- 12) Ręką Dzieło Stowarzyszenie Ekologiczno-Artystyczne,
- 13) Fundacja Lawendowe Muzeum Żywe im. Jacka Olędzkiego,
- 14) Stowarzyszenie „Szałstry”,
- 15) Stowarzyszenie „Wspólna Droga”,
- 16) Stowarzyszenie „Dać Szansę”,
- 17) Stowarzyszenie „Niepoprawne Radio PL”,
- 18) Stowarzyszenie Gamerki znad Paślęki,
- 19) Stowarzyszenie Olsztyn 2.0,
- 20) Fundacja „Stare buty”,
- 21) Fundacja „Mruczący Terapeuta”,
- 22) Fundacja „Pro Officio Bono”.

W Gminie Jonkowo działa również Gminny Ludowy Klub Sportowy Jonkowo, Klub Sportowy Jonkovia Jonkowo, Warmińska Szkółka Piłkarska „Młody Piłkarz”, UKS Akademia Sztuk Walki Jonkowo oraz Klub Sportowy 2010 Wrzesina. Funkcjonuje tu także Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Koło w Jonkowie. Status organizacji pożytku publicznego w 2020 roku posiadała jedna organizacja z terenu gminy, tj. Stowarzyszenie „Węgajty”.

⁵ Sułek, A. (2013). Stan społeczeństwa obywatelskiego. Doświadczenie, działania dla społeczności i kompetencje obywatelskie. Diagnoza Społeczna 2013 Warunki i Jakość Życia Polaków - Raport.

⁶ <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t> stan na 1 listopada 2020 r.

Wskazane organizacje reprezentują różne obszary życia społecznego, w tym m.in. kulturę, bezpieczeństwo publiczne, pomoc społeczną, ekologię, aktywizację społeczności i działają na rzecz szeroko rozumianego rozwój społecznego. Warto jednak wskazać, że siedziba organizacji nie warunkuje jej działalności na rzecz mieszkańców gminy. Część organizacji wymienionych na powyższej liście działa na innym obszarze, jak również są organizacje mające siedzibę poza gminą, jednak podejmują z nią aktywną współpracę.

Gmina Jonkowo współpracuje z organizacjami pozarządowymi na podstawie rocznych programów współpracy. W 2019 roku przyznano 7 organizacjom dotacje w łącznej wysokości 39 500,00 zł na realizację 8 zadań. Były to:

- 1) w ramach działań z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego:
 - Laboratorium tradycji 2018 – warsztaty międzypokoleniowe (Stowarzyszenie „Węgajty”; dotacja: 2 200,00 zł);
 - Znam zabytki sakralne mojej Gminy – kościół pw. Marii Magdaleny we Wrzesinie – warsztaty architektury sakralnej Gminy Jonkowo dla dzieci (Fundacja Nowoczesny Konin; 200,00 zł);
 - Festiwal „Wioska Teatralna” w gminie Jonkowo (Stowarzyszenie „Węgajty”; 2 600,00 zł);
- 2) w ramach działań mających na celu wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu wśród mieszkańców Gminy Jonkowo:
 - Organizacja zajęć sportowo-rekreacyjnych dla mieszkańców Gminy Jonkowo (Gminny Ludowy Klub Sportowy w Jonkowie; 18 100,00 zł);
 - Zajęcia sportowo-rekreacyjne (Warmińska Szkołka Piłkarska „Młody Piłkarz”; 7 400,00 zł);
 - Organizacja zajęć sportowych dla mieszkańców Gminy Jonkowo (Stowarzyszenie Uczniowski Klub Sportowy „Akademia Sztuk Walki Jonkowo”; 7 000,00 zł);
- 3) W ramach działań z zakresu nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania patriotycznego:
 - Jonkowski biwak harcerski 2019 (Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Warmińsko-Mazurska; 800,00 zł);
 - Teatralny Dzień Dziecka (Stowarzyszenie „Węgajty”; 1 200,00 zł).

W porównaniu do 2018 roku wartość dotacji przekazanych organizacjom przez Gminę Jonkowo była mniejsza o 3 493,00 zł. Corocznie jednak gmina przeznaczala na realizację zadań publicznych przez organizacje kwotę 45 000,00 zł.

Aktywność mieszkańców wspierana jest poprzez środki z funduszu sołectkiego. W 2019 roku na ten cel przeznaczono 419 020,19 zł, z czego wydatkowano 99,4%. W 2018 roku było to natomiast 386 205,13 zł, wydatkowych w 98,2%. Środki te przeznaczone zostały przede na zakup lamp solarnych, sprzęt do urządzenia siłowni zewnętrznych, zagospodarowanie terenów rekreacyjnych, a także na utrzymanie świetlic i terenów komunalnych oraz organizację szeroko rozumianej działalności kulturalnej dla mieszkańców.

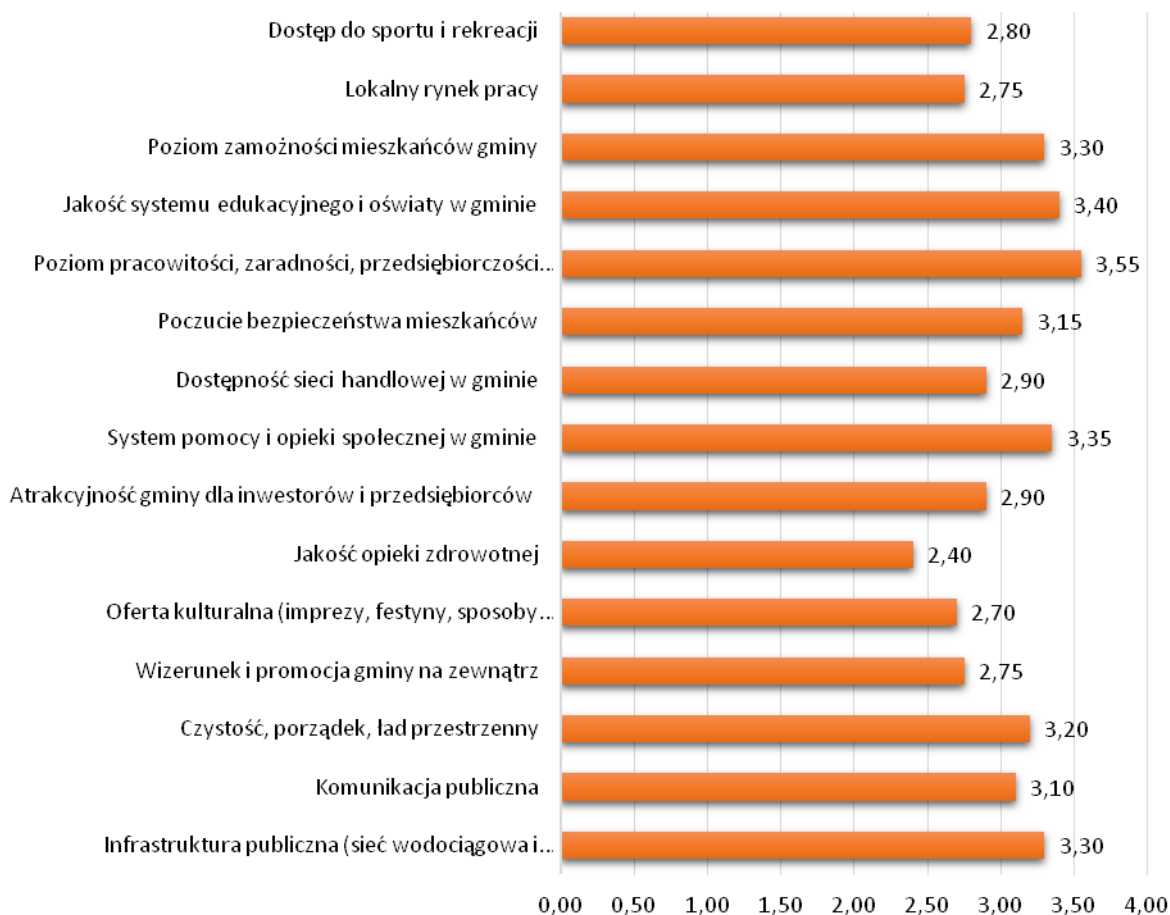
2.10. Sytuacja społeczna gminy w opinii lokalnych liderów

W badaniu wzięło udział 20 respondentów, reprezentujących różne obszary życia społecznego w Gminie Jonkowo, w tym m.in. pomoc społeczną, edukację, ochronę zdrowia, sport, aktywność społeczną oraz przedsiębiorczość. Zostali poproszeni o odpowiedź na pytania dotyczące rozwoju społecznego gminy oraz głównych problemów i sytuacji wybranych grup społecznych.

Lokalni liderzy, którzy wzięli udział w badaniu, dobrze oceniają aktualne warunki życia mieszkańców gminy. Większość (55,0%) ocenia je jako „raczej dobre”, po jednej piątej wskazuje, że są dobre bądź średnie (po 20,0%), a jedna osoba ocenia je bardzo wysoko (5,0%). W opinii większości respondentów (65,0%) w ostatnich latach jakość życia mieszkańców gminy wzrosła. Zostali oni ponadto poproszeni o ocenę wybranych czynników wpływających na jakość życia w Gminie Jonkowo na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało *bardzo nisko* a 5 *bardzo wysoko*.

Spośród wskazanych piętnastu czynników respondenci najwyżej ocenili pracowitość, zaradność i przedsiębiorczość mieszkańców gminy (3,55), a następnie jakość systemu edukacyjnego i oświaty w gminie (3,40), system pomocy społecznej (3,35), infrastrukturę publiczną (3,30), poziom zamożności mieszkańców (3,30), czystość, porządek i ład przestrzenny (3,20), poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (3,15) i komunikację publiczną (3,10). Poniżej średniej oceniono natomiast atrakcyjność gminy dla inwestorów i przedsiębiorców (2,90), dostępność sieci handlowej (2,90), dostęp do sportu i rekreacji (2,80), wizerunek i promocję gminy na zewnątrz (2,75), lokalny rynek pracy (2,75), ofertę kulturalną (2,70) oraz jakość opieki zdrowotnej (2,40).

Wykres 6. Ocena czynników wpływających na jakość życia w Gminie Jonkowo

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH ON-LINE.

Według badanych, głównymi problemami i trudnościami życiowymi, doświadczanymi przez mieszkańców gminy są:

- niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta (60,0%);
- uzależnienie członka rodziny (45,0%),
- choroba (30,0%),
- brak stałego zatrudnienia (25,0%),
- brak pieniędzy na bieżące wydatki (25,0%).

W dalszej kolejności respondenci wskazywali zadłużenie rodziny (15,0%), złe warunki mieszkaniowe (15,0%), niepełnosprawność członka rodziny (10,0%), konflikty rodzinne i małżeńskie (10,0%), po jednej osobie – przemoc i konflikty z prawem członka rodziny. Dodatkowo zostali zapytani o postrzeganą skalę zjawiska uzależnień i przemocy w rodzinach w Gminie Jonkowo. W świetle ich odpowiedzi, skala uzależnień jest średnia – tak wskazało 60,0% badanych, natomiast skala przemocy w rodzinie średnia lub niska, tak uważa po 30,0% respondentów. Jednoznacznej odpowiedzi nie udzieliło odpowiednio 20,0% i 35,0% badanych.

W opinii respondentów w Gminie Jonkowo najtrudniej żyje się w szczególności trzem grupom mieszkańców. Najczęściej ankietowani wskazywali osoby dotknięte problemem uzależnienia (60,0%), osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami i chorujące, w tym psychicznie (po 55,0%), a następnie osoby i rodziny dotknięte problemem przemocy w rodzinie (40,0%) i ubogie (20,0%), a w pojedynczych przypadkach wśród tych grup

wykazywane były osoby i rodziny dotknięte bezrobociem, dzieci i młodzież czy samotni rodzice.

Wśród barier doświadczanych przez osoby niepełnosprawne w gminie respondenci najczęściej wymieniali utrudniony dostęp do usług opiekuńczych oraz utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych (po 50,0%), bariery architektoniczne w budynkach użyteczności publicznej i trudności finansowe (po 40,0%), a następnie utrudnioną możliwość korzystania ze środków transportu (35,0%) oraz brak pracy (30,0%). Najczęściej dostrzegane bariery w funkcjonowaniu najstarszych mieszkańców gminy to samotność (65,0%), choroby (60,0%), trudności finansowe (35,0%), poczucie izolacji i marginalizacji (25,0%) oraz brak opieki ze strony rodziny (25,0%). W kontekście osób starszych ważna jest ponadto niewystarczająca oferta zajęć i sposobów organizacji wolnego czasu dla seniorów oraz trudności w dojeździe do Jonkowa z bardziej oddalonych miejscowości.

Dzieci i młodzież zamieszkująca Gminę Jonkowo, w opinii respondentów, najczęściej dotknięta jest dwoma negatywnymi zjawiskami. Jest to z jednej strony zaniedbanie wychowawcze, a z drugiej bezproduktywne spędzanie wolnego czasu – tak uważa po 60,0% badanych. W dalszej kolejności należy wskazać alkohol, papierosy, narkotyki i dopalacze (40,0%) oraz demoralizację (35,0%). Pojedyncze osoby wymieniały zaniedbanie socjalne, przemoc ze strony rodziców lub opiekunów oraz trudności wynikające z wyjazdów rodziców za granicę.

3. Główne wyzwania strategiczne

Wyzwania strategiczne to główne problemy, potrzeby oraz zjawiska, które w istotny sposób determinują kształt i priorytety lokalnej polityki społecznej. Zostały one określone na podstawie przeprowadzonej diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy, uwzględniającej również zasoby instytucjonalne i organizacyjne gminy.

3.1. Sytuacja osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących

Spółeczeństwo Gminy Jonkowo, podobnie jak i całego województwa warmińsko-mazurskiego, kraju i Europy Zachodniej jest społeczeństwem starzejącym się. Z roku na rok zwiększa się w nim odsetek osób w poprodukcyjnym okresie życia, a także rośnie liczba osób w wieku podeszłym. Lepszą dostępność do usług zdrowotnych i ogólna poprawa warunków życia wpływają na to, że długość życia jest coraz większa, ale poziom zdrowotności społeczeństwa pozostaje nadal na niezadowalającym poziomie, co jest spowodowane między innymi zanieczyszczeniem środowiska, mało aktywnym trybem życia czy niewłaściwą dietą.

Zdrowie stanowi jeden z podstawowych czynników, wpływających na jakość życia rodzin i poszczególnych osób. W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) jest bowiem ono nie tylko całkowitym brakiem choroby czy niepełnosprawności, ale także stanem pełnego, fizycznego, umysłowego oraz społecznego dobrostanu, tj. dobrego samopoczucia. Tymczasem, wśród głównych powodów ubiegania się mieszkańców Gminy Jonkowo o świadczenia z pomocy społecznej są dwa bezpośrednio związane ze zdrowiem. W 2019 roku w 164 rodzinach funkcjonowały osoby z niepełnosprawnością, wymagające z tego tytułu wsparcia, natomiast długotrwałej lub ciężkiej choroby członka rodziny doświadczyło 101 środowisk. W porównaniu do 2017 roku liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu niepełnosprawności wzrosła o 87, natomiast liczba rodzin wspieranych z uwagi na długotrwałą chorobę zwiększyła się o 27. Problemy zdrowotne mogą być jedną z przyczyn ubóstwa i innych problemów osób i rodzin. Zaburzają bowiem ich prawidłowe funkcjonowanie w wielu aspektach, niejednokrotnie przyczyniając się do obniżenia jakości życia i wystąpienia trudnych sytuacji, takich jak utrata pracy, niemożność podjęcia zatrudnienia, trudności finansowe i zadłużenie, wynikające z wysokich kosztów leczenia przy niskich dochodach lub ich braku, uzależnienia, konflikty w rodzinie, a także inne problemy zdrowotne takie jak np. depresja.

Podobnie może wyglądać sytuacja w przypadku niepełnosprawności, która w świetle definicji WHO, oznacza „ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu”⁷. W polskim ustawodawstwie, niepełnosprawność została zdefiniowana jako trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy⁸. Niepełnosprawność może wiązać się z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną, psychofizyczną, komunikowania się oraz funkcjonowania w społeczeństwie. Jej przyczynami mogą być przewlekłe choroby, wady wrodzone, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej

⁷ Cyt. za <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnospawnosci;3947453.html>

⁸ Art. 2 pkt 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

wraz ze starzeniem się organizmu. Może zatem wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Niepełnosprawność i przewlekłe choroby nierzadko związane są ze starością. Faktyczna sytuacja życiowa osób starszych jest mocno zróżnicowana, niemniej jednak czynniki takie jak podeszły wiek, osłabiona zdrowotność czy obniżona sprawność organizmu, z którymi wiąże się jakiś deficyt zdolności wrodzonych lub nabytych, stanowią przyczynek do marginalizacji i izolacji społecznej. Częściowe lub całkowite ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji (w wymiarze indywidualnym i społecznym) stanowi bowiem poważną barierę w wypełnianiu podstawowych ról w środowisku rodzinnym, miejscu zamieszkania czy pracy.

W 2019 roku świadczenia z pomocy społecznej otrzymywało 46 osób w wieku poprodukcyjnym, które stanowiły 9,1% ogółu świadczeniobiorców. Pomocą społeczną objętych było 35 rodzin emerytów i rencistów, w których funkcjonowało 38 osób. Jednym z podstawowych zadań gminy w zakresie wsparcia osób i rodzin, które doświadczają problemu niepełnosprawności oraz ciężkiej i/lub przewlekłej choroby, są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W 2019 roku pomoc w postaci usług opiekuńczych otrzymywało 10 osób, czyli o 2 osoby mniej niż w 2017 roku. Usługi te obejmowały m.in. pomoc w zakresie higieny osobistej, przynoszenie opału i rozpalamie w piecu, załatwianie wizyt lekarskich i realizowanie recept oraz podawanie leków a także przygotowywanie posiłków i dokonywanie zakupów artykułów spożywczych. Ponadto w 2019 roku 16 osób z zaburzeniami psychicznymi korzystało ze specjalistycznych usług opiekuńczych realizowanych w Środowiskowym Domu Samopomocy „Barka” w Olsztynie w ramach porozumienia pomiędzy miastem Olsztyn a Gminą Jonkowo. Ich liczba wzrosła w porównaniu do 2017 roku o 4 osoby.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. W 2019 roku w DPS-ach w przebywało 30 mieszkańców gminy, czyli o 8 osób więcej niż w 2017 roku.

Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze potrzebę zmiany postrzegania roli seniorów w społeczeństwie. Osoby w wieku od 60 lat wżwyż to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia. Jest to szczególnie ważne także w opinii lokalnych liderów, którzy zwrócili uwagę na to, że samotność i poczucie izolacji to jedne z głównych problemów osób starszych w gminie.

Analizując sytuację osób niepełnosprawnych należy również zwrócić uwagę na kontekst ich aktywizacji społecznej, edukacyjnej czy zawodowej. Lokalni liderzy, wśród głównych barier doświadczanych przez osoby niepełnosprawne wskazali nie tylko dostęp do usług opiekuńczych oraz do placówek rehabilitacyjnych czy bariery architektoniczne, ale także

m.in. na trudności finansowe oraz brak pracy. Istotne jest więc tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju tych osób, ich integracji z lokalnym środowiskiem, a także aktywizacji zawodowej, która wpłynie głównie na ich sytuację finansową, ale także na funkcjonowanie w społeczności. W świetle danych Urzędu Pracy Powiatu Olsztyńskiego bezrobotne osoby niepełnosprawne stanowiły w 2019 roku 7,5% wszystkich zarejestrowanych. Pomimo iż ten odsetek może wydawać się niewielki, to jednak prawie za każdą osobą niepełnosprawną stoi szereg barier, które utrudniają jej podjęcie zatrudnienia.

3.2. Ubóstwo, bierność zawodowa i bezrobocie

Ubóstwo jest zjawiskiem społecznym polegającym na braku dostatecznych środków materialnych do zaspokajania potrzeb życiowych jednostki lub rodziny⁹. Może ono być mierzone zarówno w sposób absolutny, co oznacza niewystarczające środki finansowe na zaspokojenie podstawowych potrzeb osoby lub rodziny, bądź w sposób relatywny, kiedy odzwierciedla nierówności społeczne i związane jest z porównaniem poziomu życia danej osoby czy rodziny do średniej w społeczeństwie.

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że w 2018 roku została zahamowana tendencja spadkowa zasięgu ubóstwa ekonomicznego, szacowanego w oparciu o wydatki gospodarstw domowych. W porównaniu do 2017 roku wzrósł, z ok. 4 do 5%, zasięg ubóstwa skrajnego oraz, z ok. 13 do 14% ubóstwa relatywnego. Wyniki badania budżetów gospodarstw domowych wskazują, że zaobserwowany w 2018 roku wzrost zasięgu ubóstwa ekonomicznego miał miejsce przy jednoczesnej poprawie przeciętnej sytuacji dochodowej gospodarstw domowych. W tym czasie jednak zaobserwowano nieco wyższe wartości niektórych wskaźników zróżnicowania dochodów oraz nieznaczne obniżenie wartości realnych, uwzględniających wzrost cen, wydatków gospodarstw domowych. Zwiększenie zasięgu ubóstwa dotyczyło w większym stopniu mieszkańców wsi, głównie gospodarstw domowych utrzymujących się ze świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty. Do czynników zwiększających zagrożenie ubóstwem należy ponadto zaliczyć niski poziom wykształcenia oraz obecność osoby niepełnosprawnej w gospodarstwie domowym¹⁰.

Ubóstwo stanowi jeden z powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej, przy czym musi ono współwystępować z innym powodem wskazanym w artykule 7 ustawy o pomocy społecznej. W 2019 roku ubóstwo stanowiło drugi pod względem liczby świadczeniobiorców powód udzielania wsparcia mieszkańcom Gminy Jonkowo. Z tego tytułu świadczenia z pomocy społecznej otrzymało 157 rodzin, w których funkcjonowało 356 osób. W porównaniu do 2017 roku liczba rodzin zwiększyła się o 9, natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 18. Wartości te utrzymują się na dość wysokim poziomie przez cały analizowany okres.

Jednym z przejawów ubóstwa jest bezdomność. Ze wsparcia GOPS z tego powodu corocznie w analizowanym okresie korzystało od 5 do 9 rodzin. W 2019 roku w 8 rodzinach otrzymujących pomoc z tytułu bezdomności funkcjonowało 14 osób. Zadaniem gminy jest zapewnienie im tymczasowego schronienia przez przyznanie miejsca w noclegowni, schronisku bądź ogrzewalni dla osób bezdomnych.

Sytuację społeczną, rodzinną czy finansową osoby w istotny sposób warunkuje jej status na rynku pracy. Praca stanowi bowiem nie tylko źródło dochodu, ale także daje możliwość

⁹ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/ubostwo;3990730.html>

¹⁰ *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2018 r.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019, s. 1 i nast.

zapewnienia sobie i rodzinie godnego funkcjonowania, szansę na rozwój osobisty, spełnienie zawodowe oraz zachowanie kontaktów społecznych. Wyzwaniem dla służb społecznych jest obecnie dość powszechne zjawisko bierności zawodowej, spowodowanej postawą ukierunkowaną na korzystanie z transferów socjalnych, które w wystarczający sposób zaspokajają potrzeby rodzin. Grupa osób nieaktywnych zawodowo jest dość zróżnicowana. Są to m.in. osoby, które nie wykazują chęci do podjęcia pracy, pomimo iż są do niej całkowicie zdolne; osoby, które w wieku aktywności zawodowej nabyły uprawnienia rentowe i nie chcą wracać na rynek pracy; czy osoby, które widzą mniej korzyści w zatrudnieniu niż w pozostawaniu bez niego (np. trudności w zapewnieniu opieki nad dziećmi, dojazdy do pracy). Stan bierności zawodowej dotyczy nierzadko osób niepełnosprawnych, a także młodzieży, która nie weszła jeszcze na ścieżkę zawodową lub czasowo wycofała się z rynku pracy z powodu kontynuowania edukacji czy konieczności opieki nad dzieckiem.

Bezrobotnym natomiast, w świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Definicja bezrobotnego wskazuje na zdolność i chęć do podjęcia zatrudnienia, choć w praktyce może to wyglądać nieco inaczej. Część osób rejestruje się w urzędzie pracy ze względu na potrzebę objęcia ubezpieczeniem zdrowotnym, a nierzadko pracują w tzw. szarej strefie

Przyczyn powstawania bezrobocia można upatrywać w różnych źródłach – do podstawowych zalicza się jednak trzy grupy czynników: 1) indywidualne; 2) koniunkturalne oraz 3) instytucjonalne. Pierwsze z wymienionych to czynniki stanowiące pochodną indywidualnych preferencji, a także związane z jego charakterystyką, czyli m.in. brak ofert pracy spełniających określone oczekiwania, chęć znalezienia pracy blisko miejsca zamieszkania, poziom wykształcenia, umiejętności czy sprawność fizyczna. Czynniki koniunkturalne wpływają bezpośrednio na wielkość popytu na pracę, a więc zapotrzebowania na pracowników zgłaszanego przez pracodawców. Można wśród nich wymienić np. kryzys gospodarczy czy wprowadzenie nowych technologii. Czynniki instytucjonalne to natomiast system pomocy osobom bezrobotnym, mechanizm płacy minimalnej, system podatkowy czy działalność związków zawodowych¹¹.

Z punktu widzenia wsparcia osób doświadczających bezrobocia kluczowe znaczenie mają czynniki indywidualne, które wpływają na zdolność i motywację do podjęcia zatrudnienia. Jednym z takich czynników jest płeć, na co wskazują rozmiary bezrobocia wśród mieszkańców. Kobiety stanowią bowiem większość (60,5%) osób z terenu gminy zarejestrowanych jako bezrobotne w Urzędzie Pracy Powiatu Olsztyńskiego. Może to być efekt m.in. kwalifikacji nieadekwatnych do potrzeb rynku pracy, przerw związanych z urodzeniem i wychowaniem dzieci czy stereotypów, w świetle których kobiety nie są chętnie zatrudniane z obawy o gorszą wydajność pracy czy większe ryzyko podejmowania zwolnień lekarskich ze względu na choroby dzieci.

Analiza cech socjodemograficznych bezrobotnych mieszkańców Gminy Jonkowo wskazuje na dość duży odsetek osób młodych. Bezrobotni do 34 roku życia, w liczbie 62, stanowili w grudniu 2019 roku 42,2% wszystkich bezrobotnych mieszkańców gminy. Jednocześnie prawie jedna trzecia (44; 29,9%) to osoby od 50 roku życia wzwyż, które również należą do grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Bariery doświadczane przez osoby młode i osoby po pięćdziesiątym roku życia różnią się, jednak w istotny sposób warunkują ich aktywność

¹¹ *Bezrobocie – między diagnozą a działaniem*, red. naukowa dr J. Staręga-Piasek, Warszawa 2013, s. 15-16.

zawodową. Osoby młode, w szczególności do 30 roku życia, nierzadko charakteryzują się niewielkim doświadczeniem zawodowym bądź wykształceniem nieadekwatnym do potrzeb rynku pracy, a przy tym mogą mieć zbyt wysokie oczekiwania względem wynagrodzenia. Sytuacja osób w wieku 50+ jest również dość skomplikowana. Mogą to być osoby dysponujące wieloletnim doświadczeniem zawodowym, ale przy tym mieć nieaktualne kwalifikacje; lub nie mieć doświadczenia w pracy w ogóle ze względu na wcześniejsze zajmowanie się domem i wychowaniem dzieci bądź podlegać stereotypom dotyczącym osób starszych na rynku pracy. Wszystko to może mieć wpływ na trudności w znalezieniu zatrudnienia. Warto również wskazać, że bezrobotni z Gminy Jonkowo to w dużej części osoby o niskim poziomie wykształcenia. Aż 47,0% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe bądź zasadnicze zawodowe.

Okres pozostawania w rejestrze UPPO mieszkańców gminy jest zróżnicowany. Prawie połowa (49,7%) to osoby będące bezrobotne przez okres do 6 miesięcy, w przypadku pozostałych ten czas jest dłuższy. Blisko jedna trzecia bezrobotnych mieszkańców gminy to osoby, które pozostają w rejestrze dłużej niż rok. Pomimo zmniejszania rozmiarów bezrobocia rejestrowanego problemem pozostaje nadal długotrwałe bezrobocie, rozumiane jako pozostawanie przez bezrobotnego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Osoby należące do kategorii osób długotrwałe bezrobotnych, w 2019 roku w liczbie 65 stanowiły 44,2% wszystkich bezrobotnych z gminy. W porównaniu do 2017 roku ich liczba spadła o 67 osób, a odsetek w strukturze zmniejszył się o 6 punktów procentowych.

3.3. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków – zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje, przede wszystkim materialno-ekonomiczną, opiekuńczą, wychowawczą i emocjonalno-ekspresyjną, zapewniając swoim członkom podstawy do życia i rozwoju, opiekę w przypadku osób niesamodzielnych, przygotowanie dzieci od prawidłowego wypełniania ról społecznych, a także realizację potrzeb psychologicznych zarówno w rodzinie, jak i poza nią.

Źródłem wykluczenia społecznego rodziny są bariery i trudności, które ujemnie wpływają na wypełnianie przez nią podstawowych funkcji, m.in.: niska świadomość oraz niedobór kompetencji rodzicielskich, niezaradność życiowa rodziców, bezrobocie, ubóstwo materialne, rozpad więzi rodzinnych (często związany z migracją zarobkową), choroba psychiczna, łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych, zwłaszcza alkoholu i dopalaczy, uzależnienia, stosowanie przemocy fizycznej, psychicznej lub ekonomicznej wobec członków rodziny, a także negatywne wzorce w środowisku zamieszkania.

Wśród rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Jonkowo w 2019 roku, rodziny z dziećmi stanowiły ponad jedną trzecią (35,9%). W 80 takich rodzinach funkcjonowało 331 osób. Największy odsetek stanowiły rodziny z jednym dzieckiem (31,3%), a w drugiej kolejności z dwojgiem oraz trojgiem dzieci (po 27,5%). Rodziny z czworgiem i większą liczbą dzieci stanowiły 13,8% ogółu. W porównaniu do 2017 roku liczba rodzin z dziećmi obejmowanych wsparciem zmniejszyła się o 27, tj. o 25,2%, natomiast liczba osób w tych rodzinach spadła o

96, tj. o 22,5%. W 2019 roku wsparciem obejmowano 20 rodzin niepełnych, w których żyły 54 osoby. Były to przede wszystkim rodziny z jednym dzieckiem (60,0%).

Jednym z głównych powodów obejmowania rodzin z dziećmi wsparciem w Gminie Jonkowo w 2019 roku była potrzeba ochrony macierzyństwa – wsparcie z tego tytułu otrzymały 42 rodziny, w których żyło 210 osób. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego z pomocy społecznej była natomiast powodem przyznania pomocy 4 rodzinom, w tym 3 niepełnym i 1 wielodzietnej. Funkcjonowało w nich 17 osób.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu roli funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny oraz dążeniu do jej reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami.

Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, obszar działań asystenta rodziny poszerzył się poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu”.

W 2019 roku w GOPS w Jonkowie zatrudnionych było 2 asystentów rodziny, którzy obejmowali wsparciem 20 rodzin, w których było 126 osób, w tym 88 dzieci. W porównaniu do 2017 roku liczba rodzin wspieranych przez asystenta wzrosła o 6, a liczba osób w nich funkcjonujących o 66. Były to rodziny dotknięte różnymi problemami i dysfunkcjami, w tym m.in. rodziny z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej; rodziny w których funkcjonowały osoby dorosłe wykazujące zaburzenia rozwojowe, zaburzenia zachowania lub niepełnosprawność; rodziny z niepełnosprawnymi dziećmi lub dziećmi z dysfunkcjami rozwojowymi; rodziny z problemem przemocy lub uzależnień. Doświadczały one na co dzień także bezrobocia, problemów lokalowych i finansowych, demoralizacji i negatywnych zachowań dzieci, zaniedbań zdrowotnych oraz zadłużenia. Współpracę w 2019 roku zakończono z 6 rodzinami, a wśród odnotowanych pozytywnych zmian warto wskazać podejmowanie zatrudnienia, podniesienie kwalifikacji, prawidłowe nawyki higieniczne, wypełnianie obowiązku szkolnego przez dzieci i ogólną poprawę funkcjonowania rodzin.

Element systemu wsparcia rodziny w Gminie Jonkowo stanowi Świetlica Socjoterapeutyczna w Szafstrach, będąca placówką opiekuńczo-wychowawczą typu dziennego dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych. W 2019 roku na zajęcia uczęszczało do niej 50 dzieci, w 2018 było to 55 dzieci, a w 2017 roku 56 dzieci. Są to informacje istotne dla zobrazowania skali potrzeb w tym zakresie, takich które nie mogą być dostatecznie zaspokojone w rodzinach.

W sytuacji gdy rodziny nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej. W 2019 roku w Gminie Jonkowo w pieczy przebywało 16 dzieci, w tym 10 w rodzinach zastępczych, a 6 w placówkach opiekuńczo-

wychowawczych; w 2018 roku było to 14 dzieci, a w 2017 roku 13 dzieci. Jak widać, liczba dzieci przebywających w analizowanym okresie wzrosła.

3.4. Przemoc w rodzinie i uzależnienia

Przemoc w rodzinie oraz uzależnienia stanowią poważne dysfunkcje społeczne, które wpływają na funkcjonowanie osób, rodzin i całych społeczności. Są one bardzo trudne do zdiagnozowania, ponieważ niejednokrotnie mają ukryty charakter. Osoby nimi dotknięte lub doświadczające ich w rodzinach mogą nie zdawać sobie sprawy z powagi problemu, traktować go jako wewnętrzną sprawę rodziny, bądź nie ujawniają swoich obaw ze względu na strach przed wstydem i ostracyzmem społecznym. To może tłumaczyć, dlaczego dysfunkcje te mogą nie występować w statystykach pomocy społecznej bądź występować w niewielkiej skali, podczas gdy w rzeczywistości zarówno przemoc, jak i uzależnienia kryją się pod bezrobociem, ubóstwem, niepełnosprawnością i innymi trudnościami życiowymi.

W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, oznacza ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie rzadko stanowi w Gminie Jonkowo powód korzystania z pomocy społecznej. Może to być spowodowane m.in. niechęcią mieszkańców do ujawniania przejawów przemocy we własnych rodzinach, a także brakiem świadomości, że taki problem w rodzinie występuje. Informacji mogą natomiast dostarczyć sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego. Zespół realizuje zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, integrując i koordynując działania różnych podmiotów i specjalistów, w szczególności poprzez diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku nim zagrożonym bądź dotkniętym, rozpowszechnianie informacji o możliwych formach pomocy oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie. W 2019 roku do Zespołu wpłynęło 13 Niebieskich Kart, natomiast łącznie prowadzonych było 21 procedur; w 2018 roku wpłynęło 11 NK, a prowadzono ich 19; natomiast w 2017 roku było to 13 nowych NK, a prowadzono 37 procedur. W latach 2017-2019 zakończono 42 procedury w związku z ustaniem przemocy w rodzinie.

Istotną dysfunkcją społeczną są również uzależnienia. W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, uzależnienie rozumiane jest jako stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczenia jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów¹². W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie

¹²Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/portals?id=112184>.

psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Na podstawie dostępnych danych nie jest możliwe określenie skali uzależnień. Przyczyny są różne – osoby uzależnione i ich rodziny mogą nie zdawać sobie sprawy z problemu, mogą również chcieć go ukrywać albo próbować zwalczyć we własnym gronie. W świetle statystyk GOPS w Jonkowie w latach 2017-2019 corocznie ze wsparcia z powodu alkoholizmu korzystały 2 lub 3 rodziny, natomiast narkomania nie występowała w nich w ogóle. Informacji o większej skali problemu uzależnień, a także, omawianego wcześniej, problemu przemocy w rodzinie, dostarczają dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Do zadań GKRPA należy m.in. podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego; przeprowadzanie rozmów motywacyjno-interwencyjnych z osobami mającymi problem z nadużywaniem alkoholu oraz członkami ich rodzin; współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i społecznymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi; a także prowadzenie kontroli przestrzegania warunków sprzedaży napojów alkoholowych i opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych. W latach 2017-2019 GKRPA wystąpiła do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego wobec 48 osób, natomiast z 32 osobami przeprowadzone zostały rozmowy interwencyjno-motywuujące w związku z nadużywaniem alkoholu.

Uzupełnienie informacji w zakresie uzależnień mogą stanowić wyniki badań, które w 2018 roku zrealizował Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie. Wzięto w nim udział 145 dorosłych mieszkańców oraz 117 młodzieży do 16 roku życia. Ponadto zbadano opinie 19 przedstawicieli służb społecznych, działających w obszarze uzależnień. Przeprowadzone badania pozwalają wnioskować, że w Gminie Jonkowo istnieje zagrożenie uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych. W przypadku alkoholu i papierosów wynika to w dużej mierze z ich dostępności oraz dość powszechnego występowania w codziennym życiu osób i rodzin. Narkotyki i dopalacze stanowią zagrożenie natomiast głównie z tego względu, że trudno przewidzieć kiedy i gdzie staną się dostępne, a także z uwagi na często dramatyczne i nagłe konsekwencje, zagrażające zdrowiu i życiu osób je zażywających. Pozytywne jest jednak to, że badana młodzież nie miała – tak wynika z ich deklaracji – żadnego kontaktu z narkotykami i dopalaczami.

Wśród rekomendacji płynących z badań wskazuje się na konieczność realizacji programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych dotyczących uzależnień od substancji psychoaktywnych; organizacji różnych form edukacji rodziców; edukacji społecznej na temat negatywnych skutków spożywania alkoholu, palenia papierosów, zażywania narkotyków i dopalaczy; promowania i organizacji alternatywnych form spędzania wolnego czasu przez dzieci, młodzież, osoby dorosłe i całe rodziny; rozwoju poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami zagrożonymi i doświadczającymi uzależnień; wspierania tworzenia i funkcjonowania grup wsparcia i samopomocowych dla osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin; a także zwiększania dostępności do placówek leczniczych dla osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych. Szczególnie istotna jest również współpraca interdyscyplinarna i sprawny przepływ informacji pomiędzy instytucjami i organizacjami działającymi w obszarze

przeciwdziałania uzależnieniom od substancji psychoaktywnych. Warunkuje ona stworzenie kompleksowego obrazu problemu, a także podjęcie szybkiej i sprawnej interwencji.

Analizując powyższe wyzwania strategiczne należy mieć na uwadze również wyzwania o charakterze przekrojowym, które dotyczą każdego z pozostałych, wpływając na zasoby i potencjał gminy do sprostania im. Wyzwania przekrojowe dotyczą przede wszystkim rozwoju gminnego systemu usług społecznych, zapewniającego dostępność tych usług na jak najwyższym i dostosowanym do potrzeb poziomie, a także wzmacniania integracji i aktywności społecznej, partycypacji obywatelskiej oraz poczucia odpowiedzialności za wspólnotę. Ich uwzględnienie umożliwi efektywną realizację założonych celów.

4. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią, czyli w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej, została przeprowadzona w oparciu o diagnozę sytuacji społecznej Gminy Jonkowo oraz określone wyzwania, problemy i potrzeby w zakresie rozwoju społecznego. Została przeprowadzona dwutorowo, opierając się na dwóch skrajnych przesłankach. Prognoza o zabarwieniu „pozytywnym” przedstawia zmiany, jakie mogą nastąpić przy założeniu, że zaplanowane cele i działania będą sukcesywnie realizowane, natomiast prognoza o zabarwieniu „negatywnym” opiera się na założeniu, że cele Strategii nie będą realizowane, a działania w danym obszarze zostaną zaniechane.

Prognozą objęto cztery obszary, które uznano za priorytetowe w kontekście rozwoju społecznego gminy w najbliższych ośmiu latach.

Sytuacja osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących	
Realizacja Strategii	Zaniechanie
<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa jakości życia i możliwie najpełniejsze zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych i wyższego rzędu oraz dostęp do usług społecznych dla osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących. • Rozwój środowiskowych form wsparcia, w tym usług opiekuńczych, pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu. • Wydłużanie okresu życia w pełnej sprawności, umożliwiające dłuższą pracę zawodową oraz rozwój osobisty do później starości. • Poprawa poziomu zdrowotności społeczeństwa gminy. • Zwiększenie zaangażowania osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących w sprawy lokalne, w tym poprzez aktywność społeczną, obywatelską i edukacyjną. • Wzrost znaczenia seniorów jako grupy uczestniczącej w sprawowaniu władzy na poziomie samorządu gminy (np. poprzez udział w wyborach, referendach, konsultacjach publicznych). • Poprawa dostępności przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej sprawności i różnych rodzajach niepełnosprawności. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska jakość życia osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących oraz ograniczona dostępność usług społecznych dla tych osób. • Pogarszanie się poziomu zdrowotności społeczeństwa i szybki wzrost liczby osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na ograniczoną sprawność. • Nasilenie poczucia samotności i izolacji społecznej, a także problemów psychicznych osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących. • Zwiększenie obciążeń finansowych gminy związanych z organizacją środowiskowych i instytucjonalnych usług wsparcia dla osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących. • Marginalizowanie seniorów jako grupy społecznej i ich niskie zaangażowanie w sprawy społeczne pomimo, iż stanowią dużą liczebną grupę. • Niedostępność przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej sprawności.

Ubóstwo, bierność zawodowa i bezrobocie	
Realizacja Strategii	Zaniechanie
<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie godnych warunków bytowych mieszkańcom i ich rodzinom oraz zwiększenie poczucia bezpieczeństwa socjalnego. • Zmniejszenie liczby osób i rodzin dotkniętych ubóstwem, problemami mieszkaniowymi, bezdomnością. • Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych, w szczególności poprzez zniwelowanie barier utrudniających dostęp do rynku pracy osobom w szczególnie trudnej sytuacji. • Ograniczenie skali długotrwałego bezrobocia i długotrwałego korzystania z pomocy społecznej. • Zwiększenie potencjału, aktywności zawodowej i mobilności mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska jakość życia wielu mieszkańców, związana z trudnościami w prowadzeniu gospodarstwa domowego, bezrobociem, ubóstwem i innymi problemami. • Wzrost liczby osób bezrobotnych lub biernych zawodowo, w tym długotrwale. • Uzależnienie części osób od pomocy społecznej, wynikające z doświadczanych problemów, roszczeniowości oraz bierniej postawy. • Mały potencjał mieszkańców w zakresie aktywności i mobilności.

Funkcjonowanie rodzin z dziećmi	
Realizacja Strategii	Zaniechanie
<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie liczby rodzin doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych. • Zmniejszenie liczby dzieci przebywających w pieczy zastępczej. • Poprawa kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie funkcjonowania rodziny oraz wychowywania dzieci. • Funkcjonowanie rodzin w oparciu o prawidłowe wzorce i relacje wewnątrz rodziny i z otoczeniem. • Wzmocnienie i integracja rodzin oraz zwiększenie ich aktywności społecznej. • Wzrost poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie skali doświadczanych przez rodziny trudności i problemów opiekuńczo-wychowawczych. • Zwiększenie liczby dzieci przebywającej w pieczy zastępczej oraz, co za tym idzie, kosztów gminy z związanych z pobytem dzieci w pieczy. • Większa liczba rodzin wymagających wsparcia specjalistów, rodzin biernych, niesamodzielnych i niezaradnych. • Dziedziczenie bezradności i dysfunkcji z pokolenia na pokolenie, brak poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji.

Dysfunkcje społeczne, w tym uzależnienia i przemoc w rodzinie

Realizacja Strategii	Zaniechanie
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie. • Zwiększenie świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie uzależnień, przemocy i innych dysfunkcji. • Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinach, uzależnień i innych dysfunkcji w gminie. • Zapewnienie dostępu osobom i rodzinom zagrożonym lub doświadczającym przemocy oraz uzależnień do kompleksowych form wsparcia. • Lepsze dostosowanie społeczeństwa do wyzwań związanych z rozwojem nowych technologii. • Wyposażenie młodzieży w kompetencje sprzyjające postawom przeciw uzależnieniom, przemocy, zachowaniom ryzykownym i zagrażającym bezpieczeństwu. • Ograniczenie negatywnych zjawisk oraz skutków przemocy w rodzinie oraz uzależnień, takich jak np. choroby depresyjne, próby samobójcze, ucieczki młodych ludzi z domów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie bezpieczeństwa publicznego w gminie w związku ze wzrostem skali problemów uzależnień, przemocy i innych. • Niewystarczający dostęp do specjalistycznej pomocy dla osób zagrożonych i dotkniętych uzależnieniami i przemocą. • Brak gotowości społeczeństwa do podejmowania wyzwań związanych z nowymi technologiami. • Niewystarczające kompetencje dzieci, młodzieży i dorosłych, sprzyjające dysfunkcjom i występowaniu trudnych sytuacji. • Wzrost skali negatywnych zjawisk i skutków przemocy w rodzinie i uzależnień. • Zwiększenie kosztów społecznych związanych z rosnącą liczbą osób wymagających wsparcia, specjalistycznego leczenia i terapii. • Niewystarczająca świadomość i wrażliwość społeczna w zakresie uzależnień i przemocy, ich przyczyny oraz skutków.

Gminny system polityki społecznej	
Realizacja Strategii	Zaniechanie
<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie możliwości i metod wsparcia mieszkańców do zdiagnozowanych potrzeb. • Zwiększenie roli środowiskowych metod wsparcia, w tym opartych na wolontariacie i pomocy sąsiedzkiej kosztem form instytucjonalnych. • Zwiększenie poziomu integracji mieszkańców gminy, służącej diagnozowaniu występujących problemów i współdziałaniu na rzecz ich rozwiązania. • Wzrost aktywności społecznej mieszkańców, 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewydolność systemu usług społecznych w obliczu rosnącej skali problemów społecznych. • Konieczność rozwoju bazy instytucjonalnych form wsparcia, w tym zapewniających opiekę całodobową. • Indywidualizacji społeczeństwa skutkująca ograniczaniem form samopomocy i wsparcia sąsiedzkiego. • Zmniejszenie aktywności i motywacji do

<p>w tym w ramach miejscowości, sołectw, grup nieformalnych czy organizacji pozarządowych.</p> <ul style="list-style-type: none">• Zwiększenie udziału obywateli w życiu publicznym i ich zaangażowania w kreowanie polityk publicznych.	<p>działania mieszkańców.</p> <ul style="list-style-type: none">• Brak zaangażowania mieszkańców w kreowanie polityk publicznych oraz ogólnie w życiu publicznym.• Zmniejszenie integracji lokalnych społeczności, brak wizji współdziałania na rzecz wspólnego dobra.
--	---

5. Cele i kierunki działań

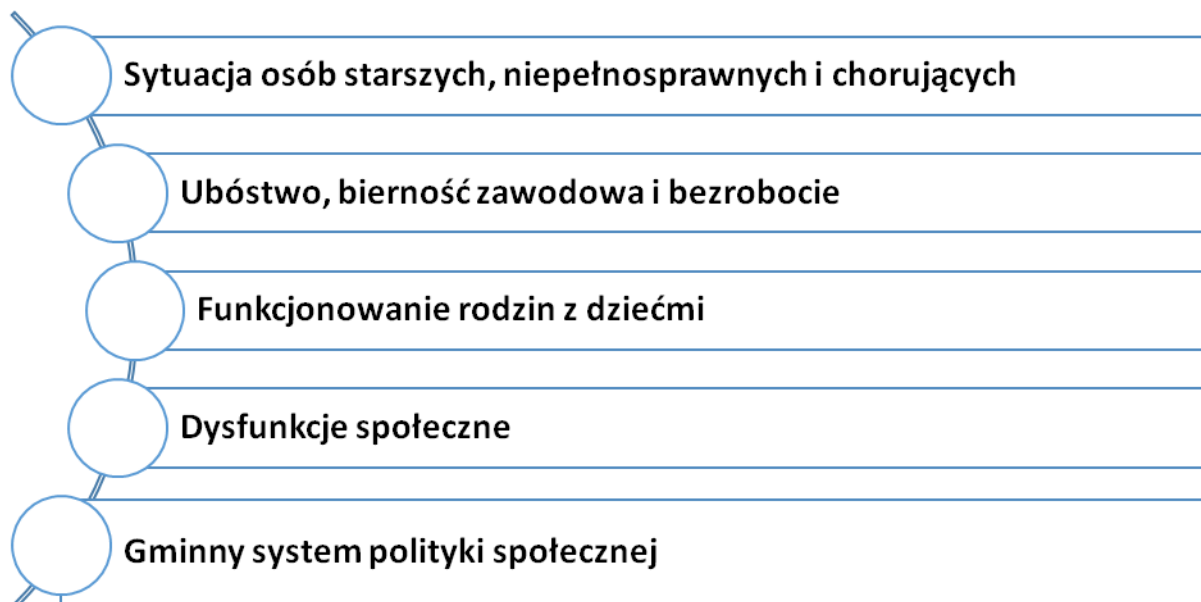
Część wdrożeniowa *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Jonkowo na lata 2021-2028* została usystematyzowana w formie obszarów priorytetowych. Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i wszystkie służą realizacji celu głównego Strategii. W związku z tym, wszystkie obszary należy rozpatrywać łącznie w kontekście rozwoju społecznego gminy, uwzględniając jednak to, że wdrożenie założeń jednego z nich będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Cel główny Strategii brzmi:

Poprawa jakości funkcjonowania mieszkańców Gminy Jonkowo w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym.

Cel główny stanowi kierunkową wytyczną podejmowanych działań, prezentując wizję rozwoju gminy, opartego na poprawie jakości funkcjonowania mieszkańców w różnych sferach ich życia. Szczególnie ważne jest podejmowanie wysiłków w kierunku uniezależniania mieszkańców od pomocy społecznej oraz budowania ich potencjału, który będzie sprzyjał zaradności, aktywności oraz rozwojowi. Trzeba dążyć m.in. do stworzenia spójnego i efektywnego systemu wsparcia, który z jednej strony będzie wspierał doraźnie osoby i rodziny w sytuacjach trudnych i kryzysowych, a z drugiej wzmacniał je do samodzielności.

Osiągnięciu celu głównego będzie służyć realizacja celów strategicznych i operacyjnych, przypisanych do poszczególnych obszarów priorytetowych, a także zaplanowanych w ich ramach kierunków działań. Obszary te są następujące:

Wskazany poniżej katalog działań wyznacza kluczowe, niezbędne kierunki zaangażowania władz samorządu, jednostek organizacyjnych gminy oraz partnerów lokalnych. Nie jest katalogiem zamkniętym, więc jeżeli w trakcie wdrażania Strategii pojawią się jeszcze inne pomysły (projekty) wpisujące się w jej cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę.

Obszar I. Sytuacja osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących

Cel strategiczny 1. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz poprawa jakości życia osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorujących.

Cele operacyjne:

1. Stworzenie warunków wszechstronnej aktywności osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących.
2. Wzrost partycypacji społecznej i obywatelskiej osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących.
3. Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej oraz różnych form opieki i wsparcia dla osób o ograniczonej samodzielności.

Kierunki działań:

- 1) Wsparcie aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalno-rekreacyjnej i zawodowej osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących poprzez inicjowanie i realizowanie przedsięwzięć takich jak spotkania edukacyjne, prelekcje, warsztaty, zajęcia rozwijające zainteresowania itp.
- 2) Współpraca z organizacjami zrzeszającymi osoby starsze, niepełnosprawne i chorujące oraz z organizacjami działającymi na ich rzecz, polegająca przede wszystkim na wspólnej realizacji przedsięwzięć, promowaniu ich, a także rekrutowaniu i motywowaniu uczestników.
- 3) Uwzględnianie i zachęcanie osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących do udziału w inicjatywach edukacyjnych, społecznych czy kulturalnych, w tym m.in. poprzez współpracę ze szkołami, domem pomocy społecznej, społecznościami lokalnymi oraz organizacjami pozarządowymi.
- 4) Stwarzanie warunków do aktywnego i pełnego udziału osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących w życiu publicznym, poprzez m.in. zachęcanie do udziału w konsultacjach społecznych.
- 5) Likwidacja barier urbanistycznych, komunikacyjnych i architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej, a także w miejscach powszechnie uczęszczanych.
- 4) Upowszechnianie form wsparcia osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących w lokalnej społeczności, poprzez m.in. pomoc sąsiedzką i wolontariat, a także zaangażowanie tych osób w inicjatywy i przedsięwzięcia lokalne.
- 5) Zwiększenie oferty wsparcia dla osób chorujących psychicznie, w tym dzieci, a także osób z zaburzeniami psychicznymi i innymi dysfunkcjami (np. porażenie mózgowe, Zespół Aspergera, ADHD) poprzez tworzenie i rozwój instytucjonalnych form wsparcia, usługi opiekuńcze, projekty socjalne itd.
- 6) Rozwój środowiskowych form pomocy osobom starszym, z niepełnosprawnością i chorującym oraz ich rodzinom, takich jak usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne i całodobowe, usługi opiekuna medycznego, opieka wytchnieniowa i pomoc sąsiedzka.

- 7) Upowszechnianie instrumentów wsparcia ułatwiających funkcjonowanie osobom w podeszłym wieku i/lub niepełnosprawnym w środowisku lokalnym oraz kontakty z administracją (np. asystent osoby starszej i niepełnosprawnej, self adwokatura¹³).
- 8) Rozwój instytucjonalnych form opieki i wsparcia dla osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących, zapewniających pomoc w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, a także stymulujących intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność.

Okres realizacji: 2021-2028

Główni realizatorzy działań: Urząd Gminy w Jonkowie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie, Gminny Ośrodek Kultury w Jonkowie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie, DPS Jonkowo, szkoły gminne, organizacje pozarządowe i kościelne, grupy nieformalne.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba zorganizowanych form aktywności osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących / Liczba uczestników.
- Liczba obiektów, w których zlikwidowano bariery.
- Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania.
- Liczba osób korzystających z usług asystenta osoby starszej i niepełnosprawnej, opiekuna medycznego, opieki wytchnieniowej.
- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach.
- Liczba instytucjonalnych form opieki i wsparcia dla osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących w gminie/liczba miejsc/liczba uczestników.

¹³ Self adwokatura to bezpośrednie występowanie we własnym imieniu przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

Obszar II. Ubóstwo, bierność zawodowa i bezrobocie

Cel strategiczny 2. Ograniczenie zasięgu ubóstwa, bierności zawodowej i bezrobocia wśród mieszkańców gminy.

Cele operacyjne:

1. Poprawa warunków socjalno-bytowych osób i rodzin mieszkających w gminie.
2. Wzmocnienie kompetencji mieszkańców sprzyjających aktywności, samodzielności i zaradności życiowej.
3. Ograniczenie barier utrudniających dostęp do aktywizacji zawodowej, w tym osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.

Kierunki działań:

- 1) Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej, a także schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, osobom oraz rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.
- 2) Organizowanie zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr dla osób i rodzin najbardziej potrzebujących.
- 3) Realizacja kompleksowych działań wspierających powrót do naturalnego życia społecznego osób z niego wyizolowanych, zwłaszcza osób doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym oraz osób bezdomnych, w tym także poprzez kontrakty socjalne.
- 4) Wspieranie rozwoju różnych form mieszkalnictwa i budownictwa społecznego.
- 5) Edukacja ekonomiczna dzieci i młodzieży oraz dorosłych mieszkańców w zakresie dotyczącym m.in. gospodarowania budżetem domowym, zawierania umów kupna-sprzedaży, praw konsumenckich, zakładania lokat oszczędnościowych, zaciągania pożyczek i kredytów.
- 6) Organizacja kursów, szkoleń i warsztatów służących rozwijaniu i pomnażaniu kapitału życiowego mieszkańców, niezbędnego do poprawnego wypełniania ról rodzinnych, społecznych i zawodowych, w tym np. w ramach Klubu Integracji Społecznej.
- 7) Upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej oraz możliwości uzyskania wsparcia przez osoby planujące prowadzić działalność gospodarczą w ramach spółdzielni socjalnej, fundacji lub stowarzyszenia (poprzez prelekcje, szkolenia itp.)
- 8) Współpraca z Urzędem Pracy Powiatu Olsztyńskiego i innymi instytucjami rynku pracy w zakresie aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, w szczególności osób należących do grup *defaworyzowanych*, m.in. poprzez udostępnianie informacji o wolnych miejscach pracy, doradztwo zawodowe i pośrednictwo pracy, szkolenia i kursy zawodowe, staże, prace społecznie użyteczne.

- 9) Wspieranie usług opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów, ułatwiających powrót lub wejście na rynek pracy po okresie opieki nad dziećmi.

Okres realizacji: 2021-2028

Główni realizatorzy działań: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie, Urząd Gminy w Jonkowie, Gminny Ośrodek Kultury w Jonkowie, szkoły gminne, Urząd Pracy Powiatu Olsztyńskiego w Olsztynie, instytucje szkoleniowe, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, lokalni liderzy.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, bezrobocia; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach.
- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezdomności, zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych i ekologicznych; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach
- Liczba zorganizowanych zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących.
- Liczba inicjatyw z zakresu edukacji ekonomicznej w gminie.
- Liczba mieszkań komunalnych oraz mieszkań (lokali) socjalnych w zasobie gminy.
- Liczba bezrobotnych z terenu Gminy, w tym m.in. kobiety, osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotni, bezrobotni do 30 roku życia i powyżej 50 lat.
- Liczba bezrobotnych z terenu Gminy, którzy wzięli udział w różnych formach aktywizacji zawodowej.
- Liczba bezrobotnych z terenu Gminy, którzy podjęli pracę niesubsydiowaną.
- Liczba dzieci do lat 6 objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie.

Obszar III. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi

Cel strategiczny 3. Zapewnienie dzieciom i młodzieży właściwych warunków wychowania i rozwoju w stabilnym środowisku rodzinnym.

Cele operacyjne:

1. Wzmocnienie rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci.
2. Stworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży.
3. Zapewnienie rodzinom doświadczającym trudności dostępu do specjalistycznego i kompleksowego wsparcia.

Kierunki działań:

- 1) Organizowanie oraz promowanie różnych form edukacji rodziców, opiekunów oraz osób planujących założenie rodziny, dotyczących w szczególności rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, porozumiewania się ze swoimi dziećmi, rozpoznawania, kontrolowania i wyrażania uczuć własnych oraz uczuć dzieci, a także umiejętnego stosowania nagród i kar.
- 2) Promocja i realizacja programów edukacyjnych i profilaktycznych m.in. w zakresie funkcjonowania rodziny, relacji w rodzinie, zdrowia dziecka, w tym zdrowia psychicznego.
- 3) Zapewnienie wsparcia w postaci pracy socjalnej oraz asystentury rodzinnej rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu podstawowych funkcji, zwłaszcza wielodzietnym, niepełnym oraz zagrożonym odebraniem dzieci i umieszczeniem w pieczy zastępczej.
- 4) Zapewnianie możliwie szerokiego i dopasowanego do zdiagnozowanych potrzeb poradnictwa specjalistycznego, m.in. socjalnego, rodzinnego, prawnego, psychologicznego, logopedycznego.
- 5) Działalność i rozwój placówek wsparcia dziennego, dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych i niewydolnych opiekuńczo-wychowawczo, w szczególności dzieci mających trudności z nauką oraz zagrożonych lub doświadczających przemocy oraz uzależnień.
- 6) Upowszechnianie nowych metod i narzędzi pracy z rodzinami, w tym m.in. terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach i mediacji rodzinnych.
- 7) Integracja rodzin w środowisku lokalnym poprzez m.in. animację lokalną, działania na rzecz rozwoju wolontariatu oraz działań samopomocowych, aktywizację młodzieży w przedsięwzięcia na rzecz dobra wspólnego.
- 8) Realizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych (np. kółek, konkursów, turniejów sportowych, wycieczek i obozów edukacyjnych) doskonalących wiedzę i umiejętności oraz rozwijających pasje i zainteresowania dzieci i młodzieży.

- 9) Udział w przedsięwzięciach służących wzmocnieniu rodziny, wsparciu rodziców i opiekunów, zwiększeniu aktywności i integracji społecznej rodzin, a także zapewnieniu dzieciom i młodzieży alternatywnych form spędzania wolnego czasu.
- 10) Współpraca GOPS z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych i dysfunkcji rodzin, w szczególności zadań dotyczących organizacji pieczy zastępczej i działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

Okres realizacji: 2021-2028

Główni realizatorzy działań: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie, Urząd Gminy w Jonkowie, Gminny Ośrodek Kultury w Jonkowie, szkoły gminne, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie, Posterunek Policji w Jonkowie, zakłady opieki zdrowotnej, placówki wsparcia dziennego, organizacje pozarządowe i kościelne, grupy nieformalne, lokalni liderzy.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzeby ochrony macierzyństwa; liczba rodzin i liczba osób w rodzinach
- Liczba zorganizowanych form edukacji rodziców, opiekunów i osób planujących założenie rodziny/liczba uczestników.
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną.
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny.
- Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z poradnictwa specjalistycznego.
- Liczba zrealizowanych programów edukacyjnych i profilaktycznych.
- Liczba uczniów uczęszczających na zajęcia pozalekcyjne.
- Liczba przedsięwzięć służących wsparciu i aktywizacji rodzin.

Obszar IV. Dysfunkcje społeczne

Cel strategiczny 4. Zmniejszenie częstości występowania dysfunkcji społecznych, w tym przemocy w rodzinach i uzależnień

Cele operacyjne:

1. Zwiększenie świadomości społecznej w obszarze zjawisk dysfunkcyjnych.
2. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych, prewencyjnych i kompensacyjnych w obszarze dysfunkcji społecznych
3. Poprawa dostępu osób i rodzin do pomocy specjalistycznej w zakresie przemocy w rodzinie i uzależnień.

Kierunki działań:

- 1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy w rodzinie, a także szeroko rozumianego bezpieczeństwa publicznego.
- 2) Inicjowanie i realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących różnych rodzajów uzależnień, zachowań ryzykownych, przemocy w rodzinie oraz zachowań agresywnych; ze szczególnym uwzględnieniem problematyki aktualnych zagrożeń (rozwój nowoczesnych technologii, dysfunkcyjne grupy i zachowania, przekaz medialny itp.).
- 3) Monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych dysfunkcjami lub już doświadczających poważnych problemów, a także podejmowanie działań interwencyjnych, terapeutycznych i kompensacyjnych.
- 4) Rozwój poradnictwa specjalistycznego (w tym w ramach Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego), wsparcia socjalnego oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi uzależnień bądź przemocy.
- 5) Stosowanie procedury „Niebieskiej Karty” jako ważnego elementu profesjonalnego systemu przeciwdziałania przemocy w środowisku lokalnym.
- 6) Upowszechnianie informacji z wykorzystaniem materiałów drukowanych, mediów, bezpośrednich spotkań ze specjalistami i innych środków przekazu na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby doświadczające przemocy, uzależnione i ich rodziny.

Okres realizacji: 2021-2028

Główni realizatorzy działań: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie, Urząd Gminy w Jonkowie, Zespół Interdyscyplinarny w Jonkowie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Społecznych w Jonkowie, Gminny Ośrodek Kultury w Jonkowie, szkoły gminne,

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie, Posterunek Policji w Jonkowie, placówki wsparcia dziennego, zakłady opieki zdrowotnej, organizacje pozarządowe i kościelne, grupy nieformalne, lokalni liderzy.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu, narkomanii, przemocy w rodzinie; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach.
- Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych/liczba uczestników.
- Liczba osób, które skorzystały ze wsparcia w ramach Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego, w tym osób doświadczających przemocy w rodzinie i uzależnień (Punkt).
- Liczba wszczętych procedur Niebieskie Karty.
- Liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty.

Obszar V. Gminny system polityki społecznej

Cel strategiczny 5. Zwiększenie efektywności działań w zakresie planowania, realizacji i oceny gminnej polityki społecznej.

Cele operacyjne:

1. Wzmocnienie kompetencji osób zaangażowanych w realizację Strategii.
2. Tworzenie warunków sprzyjających partycypacji obywatelskiej, integracji i aktywności mieszkańców.
3. Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej oraz współpracy z mieszkańcami i ich organizacjami na rzecz dobra wspólnego.

Kierunki działań:

- 1) Udział osób zaangażowanych w realizację Strategii w szkoleniach, kursach, warsztatach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji w obszarach związanych ze Strategią.
- 2) Wspieranie kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej.
- 3) Ukierunkowanie na nowe, innowacyjne rozwiązania w zakresie objętym Strategią, służące większej elastyczności działania, a także zwiększenie skuteczności oddziaływań.
- 4) Rozwój współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi poprzez m.in. włączanie ich przedstawicieli do zespołów opiniodawczych, doradczych i konsultacyjnych, zlecenie realizacji zadań publicznych, umożliwianie szerszego udziału w kreowaniu polityk publicznych, wsparcie merytoryczne lokalnych liderów itd.
- 5) Tworzenie partnerstw lokalnych oraz platform współpracy i wymiany informacji w obszarach strategicznych dla rozwoju społecznego, w tym m.in. wsparcia rodzin, przeciwdziałania dysfunkcjom społecznym, rozwoju dzieci i młodzieży, z udziałem instytucji oraz organizacji pozarządowych funkcjonujących w danym obszarze
- 6) Upowszechnianie informacji o działaniach i zamierzeniach samorządu Gminy i organizacji współpracujących, w tym o ważnych dla społeczności wydarzeniach.
- 7) Wykorzystywanie różnorodnych form konsultacji społecznych z mieszkańcami (spotkania otwarte, debaty, warsztaty obywatelskie, badania ankietowe) przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji w sprawach ważnych dla społeczności, w sposób stwarzający warunki do powszechnego w nich uczestnictwa osób fizycznych i organizacji obywatelskich.
- 8) Działania na rzecz organizowania społeczności lokalnej poprzez środowiskową pracę socjalną, animację społeczną, wspieranie grup nieformalnych oraz zorganizowanych form aktywności mieszkańców.

- 9) Przynajmniej raz w roku spotkania kluczowych podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii, w celu monitoringu postępów, oceny oraz wypracowania rekomendacji.

Okres realizacji: 2021-2028

Główni realizatorzy działań: wszystkie podmioty i osoby zaangażowane w realizację Strategii.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba pracowników biorących udział w superwizji lub otrzymujących pomoc psychologiczną.
- Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań publicznych.
- Wartość dotacji przekazanych organizacjom pozarządowym na realizację zadań publicznych.
- Liczba przedstawicieli organizacji pozarządowych w zespołach doradczych, opiniodawczych, konsultacyjnych i in.
- Liczba lokalnych partnerstw oraz platform współpracy i wymiany informacji.
- Liczba konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami.

6. Sposób realizacji Strategii

6.1. Koordynacja wdrażania Strategii

W świetle ustawy o pomocy społecznej, realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, podobnie jak jej opracowanie, należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Jonkowo, a także Powiatu Olsztyńskiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które funkcjonują w obszarze lokalnej polityki społecznej.

Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy Jonkowo – Wójt oraz Rada Gminy, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie. Możliwe jest również powołanie, zarządzeniem Wójta, zespołu ds. wdrażania, monitoringu i ewaluacji Strategii, który wspierałby koordynatora merytorycznie i organizacyjnie. Istotne jest, aby oprócz przedstawicieli GOPS, w zespole znaleźli się przedstawiciele kluczowych instytucji działających w obszarze gminnej polityki społecznej, w szczególności urzędu miejskiego, placówek oświatowych i kultury, radni i sołtysi, a także reprezentanci sektora obywatelskiego.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie, jako instytucjonalny koordynator wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych będzie realizował zadania w pięciu kluczowych obszarach:

Rodzaje czynności w zakresie wdrażania strategii	Działania operacyjne	ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb i podziału zadań uszczegóławianie złożeń strategii w postaci programów wynikających z ustawy o pomocy społecznej lub innych ustaw
	Informowanie i konsultowanie	przekazywanie władzom gminy, lokalnym partnerom oraz społeczności informacji na temat stanu wdrożenia strategii pozyskiwanie informacji zwrotnej na temat problemów i potrzeb społecznych
	Monitoring i ewaluacja	regularna weryfikacja poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań ocena jakościowa postępów we wdrażaniu strategii oraz osiągniętych efektów
	Działania naprawcze	przedkładanie władzom gminy oraz lokalnym partnerom rekomendacji dotyczących decyzji korygujących wdrażanie strategii aktualizacja dokumentu w obliczu zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych

Zarządzanie realizacją Strategii powinno być systemowe, elastyczne i otwarte na zmieniające się uwarunkowania, ponieważ Strategia jest planem dostosowanym do dynamicznych czynników zewnętrznych i wewnętrznych, jednak w taki sposób, aby tam gdzie to możliwe, kształtować rzeczywistość społeczną w oparciu o wizję pożądanych zmian.

6.2. Aktualizacja Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Jonkowo na lata 2021-2028 jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowej Strategii, uwzględniającej nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku gdy zmianie ulegną obszary priorytetowe i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania strategii.

6.3. Źródła finansowania

Z uwagi na szeroki i różnorodny katalog działań planowanych do realizacji w ramach Strategii, należy w głównych źródłach jej finansowania uwzględnić środki pochodzące z różnych źródeł, w tym dostępne nie tylko dla gmin, ale także innych podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii. Będą to w szczególności środki krajowe, a także unijne oraz granty i środki prywatne.

ŚRODKI KRAJOWE

- Budżet gminy
- Budżet samorządu powiatu i województwa
- Budżet państwa (np. dotacje celowe ministerstw, programy rządowe, PFRON, Fundusz Pracy).

ŚRODKI UNIJNE

- Krajowe Programy Operacyjne
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego

GRANTY I ŚRODKI PRYWATNE

- Środki pochodzące z fundacji prywatnych
- Mechanizm 1%, darowizny
- Zbiórki publiczne

Jako główne źródło finansowania należy wskazać budżet gminy. W świetle art. 7 *Ustawy o samorządzie gminnym* do zadań własnych gminy należy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w tym m.in. w sprawach ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, gminnego budownictwa mieszkaniowego, edukacji publicznej, kultury, polityki prorodzinnej, bezpieczeństwa obywateli czy współpracy ze społecznościami lokalnymi. Zadania te wykonywane są przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy jako ich zadania statutowe, stanowiąc jednocześnie urzeczywistnienie założeń Strategii, w takim zakresie, w jakim zostało to zaplanowane. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu Olsztyńskiego, Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Część środków na realizację zadań w zakresie lokalnej polityki społecznej będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. Chodzi zarówno o transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których niektóre trzeba będzie pozyskać startując w konkursach. W tej kategorii mieszczą się bowiem programy rządowe oraz programy ministerstw. Należy tu jednak wskazać, że część programów zakończyła się w 2020 roku i obecnie trwają prace nad przygotowaniem założeń i warunków realizacyjnych kolejnych, które będą obowiązywać od 2021 roku. Z tego względu, w ramach finansowych Strategii można określić jedynie niektóre programy, takie jak: Program Osłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” oraz Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia społecznego, zawodowego i zdrowotnego osób niepełnosprawnych jest Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Opieka wytchnieniowa”, „Centra opiekuńczo-mieszkalne” oraz „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym

szczegółności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji. Uruchomienie pierwszych konkursów może nastąpić prawdopodobnie w 2022 roku, wtedy też będzie znany już ostateczny kształt regionalnego programu operacyjnego.

Z uwagi na to, że Strategia zakłada aktywny udział społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych, a także partnerstwa służące efektywniejszej realizacji polityki społecznej, ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne, a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak: Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO, Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych ROHiS, a także Korpus Solidarności – Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030. Ważne są również środki prywatne pochodzące z fundacji, zakładanych przez firmy, instytucji finansowe lub osoby prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, długi okres jego obowiązywania, nie domknięty jeszcze etap programowania środków unijnych na lata 2021-2027 oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu gminy (w tym planów finansowych jednostek), a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

6.4. Monitoring Strategii

Monitoring jest podstawą sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji Strategii. Dane zebrane w jego trakcie są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań przeznaczonych zarówno na potrzeby wewnętrzne, jak i raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń. Ponadto monitoring uzupełniony okresową ewaluacją może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także nowelizacji (aktualizacji) przyjętych planów.

Przewiduje się prowadzenie monitoringu *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Jonkowo na lata 2021-2028* w okresach dwuletnich – za każde dwa zakończone lata kalendarzowe wdrażania Strategii. Raporty z monitoringu Strategii powinny zawierać przynajmniej:

- opis uwarunkowań i przebieg procesu monitorowania strategii za dany okres;
- charakterystykę bieżącej sytuacji społeczno-ekonomicznej w gminie;
- prezentację głównych obszarów i celów Strategii, zrealizowanych wskaźników wdrażania a także opis zrealizowanych działań pod względem jakościowym i ilościowym;
- wnioski i rekomendacje.

Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych rezultatów i celów. Odnoszą się one do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom Strategii. Monitoringowi mogą podlegać również wskaźniki kontekstowe, pokazujące ogólną sytuację

społeczną Gminy Jonkowo, mające charakter komplementarny wobec wskaźników realizacji działań. Ich analiza pozwoli spojrzeć na proces realizacji Strategii w odniesieniu do sytuacji w gminie. Rekomendowane są następujące wskaźniki kontekstowe:

- 1) Liczba ludności gminy wg faktycznego miejsca zamieszkania.
- 2) Odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w ogóle ludności (w %).
- 3) Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
- 4) Liczba bezrobotnych zarejestrowanych, w podziale na płeć.
- 5) Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.
- 6) Liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy.
- 7) Struktura podmiotów gospodarki narodowej według klas wielkości.
- 8) Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, w tym długotrwale: liczba osób, którym przyznano świadczenie; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach.

Wskaźniki realizacji działań zostały każdorazowo wykazane w ramach opisu poszczególnych obszarów priorytetowych.

7. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli.

Analizując uwarunkowania wynikające z dokumentów międzynarodowych, należy zwrócić uwagę w szczególności na Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo, mając na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy oraz mobilizowanie środków do wdrożenia Agendy 2030 przy udziale wszystkich krajów, interesariuszy i obywateli. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Wiodącą siłą, która doprowadziła do przyjęcia Agendy 2030 była Unia Europejska. Obecnie na jej szczeblu trwa debata nad strategią działań w kierunku zrównoważonej Europy. Europa 2030 będzie stanowić odpowiedź na pilne wyzwania stanowiące zagrożenie dla społeczeństwa, dobrobytu gospodarczego i środowiska naturalnego. Nowa forma trwałego rozwoju gospodarczego ma opierać się na gospodarce obiegu zamkniętego, zrównoważonej produkcji żywności „od pola do stołu”, stosowaniu odnawialnych źródeł energii oraz zagwarantowaniu przemiany sprawiedliwej ze społecznego punktu widzenia – priorytetem muszą pozostać inwestycje społeczne w obszarach edukacji, włączenia społecznego, opieki zdrowotnej i długoterminowej, praw mniejszości, równouprawnienia płci i rozwoju obszarów wiejskich.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa. W 2017 roku Rada Ministrów przyjęła także *Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* stanowiącą aktualizację *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Dokument ten określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

Istotnym dokumentem jest również *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej* (KPRES), którego cel główny brzmi „Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego”. Będzie on realizowany poprzez cele szczegółowe:

- 1) Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.
- 2) Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 3) Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku.
- 4) Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej.

W świetle KPRES uwolnienie potencjału sektora ekonomii społecznej i solidarnej wymaga podjęcia skoordynowanych działań, dzięki którym rozwijać się będą cechy podmiotów działających w sektorze, takie jak zdolność do aktywizacji i reintegracji traktowanych podmiotowo osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; koncentracja na potrzebach społeczności lokalnych oraz bazowanie na ich zasobach; działania na rzecz dobra wspólnego przez m.in. realizację zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego; a także samodzielność, samopomoc i samowystarczalność. Aspekty te są ważne i w związku z tym niejednokrotnie przywoływane również w strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Na szczeblu gminnym istotna jest implementacja rozwiązań przewidywanych w ramach *Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025*, ustanowionego Uchwałą nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 r. Jego główny cel stanowi poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w głównych obszarach wsparcia takich jak architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja i usługi. Dostępność dotyczy w szczególności osób na wózkach inwalidzkich, poruszających się o kulach, o ograniczonej możliwości poruszania się; osób niewidomych i słabo widzących, osób głuchych i słabo słyszących, osób głuchoniewidomych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych i osłabionych chorobami, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, osób mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego) oraz osób o nietypowym wzroście (w tym również dzieci).

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze). Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnymi osób starszych to w szczególności

ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne.

Na szczeblu wojewódzkim głównym dokumentem strategicznym jest *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Warmińsko-Mazurskie 2030*, przyjęta w dniu 18 lutego 2020 roku do realizacji przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Jej główny cel stanowi spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy, natomiast cele strategiczne to kompetencje przyszłości, inteligentna produktywność, kreatywna aktywność i mocne fundamenty. Wskazywane w niej kierunki działań ściśle wiążą się z polityką społeczną przewidującą m.in.

- wspieranie rozwoju inicjatyw służących włączaniu społecznemu, budowaniu więzi społecznych w regionie, w tym międzypokoleniowych (szczególnie angażujące osoby starsze, młodzież, osoby z niepełnosprawnościami, mniejszości narodowe, rodziny nieaktywne mieszkające w małych społecznościach lokalnych);
- rozwój „banków inicjatyw” oraz platform wymiany dobrych praktyk wspierających integrację społeczną;
- wspieranie rozwoju infrastruktury sprzyjającej aktywizacji społecznej i pracy z rodziną, a także infrastruktury kultury, sportowej, rekreacyjnej, edukacyjnej (ośrodki wychowania przedszkolnego, szkoły, obszary edukacji ekologicznej) oraz zapewniającej opiekę nad dziećmi do lat 3;
- realizację zintegrowanych programów aktywizacji i integracji (w tym bezrobotnych, bezdomnych i osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży ze środowisk najuboższych zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa, osób starszych, mniejszości narodowych);
- profilaktykę zdrowotną, realizację programów zdrowotnych oraz promocję zdrowego stylu życia.

W województwie warmińsko-mazurskim rok 2020 stanowi końcowy rok obowiązywania kluczowych dokumentów, określających cele i zadania samorządów, instytucji pomocy społecznej, służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Z tego względu, niecelowe byłoby omawianie wojewódzkiej strategii polityki społecznej czy programów w zakresie wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych, rozwoju ekonomii społecznej i przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do 2022 roku obowiązuje natomiast *Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022*.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna uwzględniać założenia głównych dokumentów strategicznych powiatu i gminy w zakresie polityki społecznej. Głównym celem *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Olsztyńskim na lata 2016-2025* jest „Poprawa funkcjonowania mieszkańców Powiatu Olsztyńskiego w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym”. Cel nadrzędny ma zostać osiągnięty dzięki realizacji celów strategicznych oraz przypisanych im celów szczegółowych, uporządkowanych w pięciu priorytetowych obszarach interwencji:

- I. *Kompleksowy i spójny system wsparcia dzieci i młodzieży, rodziców oraz całych rodzin.* Cel strategiczny 1. Wzmocnienie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży wychowujących się w rodzinach i w placówkach.
- II. *Integracja społeczna osób marginalizowanych z powodu niepełnosprawności, choroby lub wieku.* Cel strategiczny 2. Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych oraz starszych w środowisku lokalnym.
- III. *Stymulowanie aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców.* Cel strategiczny 3. Wzrost zatrudnienia wśród mieszkańców Powiatu Olsztyńskiego będących w wieku aktywności zawodowej.
- IV. *Kreowanie warunków sprzyjających zdrowiu i bezpieczeństwu ludności.* Cel strategiczny 4. Poprawa dobrostanu fizycznego, umysłowego i społecznego mieszkańców powiatu.
- V. *Poprawa współpracy oraz jakości usług społecznych w powiecie.* Cel strategiczny: 5. Wzrost skuteczności i efektywności działań w ramach powiatowej polityki społecznej.

Kluczowym dokumentem strategicznym gminy jest natomiast *Strategia Rozwoju Gminy Jonkowo na lata 2016-2026*. Jej główny cel brzmi: „Zrównoważony Rozwój Społeczno-Gospodarczy Gminy Jonkowo w oparciu o położenie geograficzne w aglomeracji olsztyńskiej i uwarunkowania przyrodniczo-kulturowo-historyczne”, a jego uszczegółowienie stanowią cztery cele strategiczne przyporządkowane do czterech domen strategicznych:

I. Infrastruktura i środowisko

- 1. Wysoka jakość życia mieszkańców dzięki działaniom poprawiającym infrastrukturę techniczną oraz stan środowiska naturalnego

II. Gospodarka

- 2. Tworzenie i promowanie warunków dla rozwoju gospodarki z zachowaniem zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego

III. Usługi publiczne

- 3. Wzmocnienie systemu świadczenia usług publicznych oraz form spędzania czasu wolnego

IV. Aktywna wspólnota

- 4. Inteligentny rozwój społeczny wykorzystujący aktywność społeczną i ekonomiczną, dziedzictwo kulturowe oraz współpracę środowisk lokalnych

Powyższe cele prezentują kompleksowe oddziaływanie na społeczeństwo gminy, zarówno poprzez poprawę infrastruktury, dbałość o środowisko, rozwój gospodarki, wzmocnienie systemu świadczenia usług publicznych oraz rozwój wykorzystujący aktywność i współpracę

środowisk lokalnych. Cele i kierunki działań niniejszej Strategii są z nimi spójne i uszczegóławiają kwestie związane z trudnościami życiowymi mieszkańców i ich rodzin.

Spis tabel

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego ludności w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019	8
Tabela 2. Ludność Gminy Jonkowo według funkcjonalnych grup wieku (31.12.2019).....	9
Tabela 3. Wskaźniki obciążenia demograficznego ludności Gminy Jonkowo w latach 2010 i 2019	11
Tabela 4. Wybrane dane i wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019	12
Tabela 5. Wybrane dane dotyczące mieszkań w Gminie Jonkowo w latach 2015-2019	14
Tabela 6. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Jonkowo w latach 2015-2019	16
Tabela 7. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019	17
Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019	18
Tabela 9. Wybrane dane dotyczące szkół w Gminie Jonkowo	20
Tabela 10. Wybrane dane dotyczące działalności kulturalnej w Gminie Jonkowo w latach 2015-2019	22
Tabela 11. Wybrane wskaźniki dotyczące bibliotek w Gminie Jonkowo w latach 2015-2019	22
Tabela 12. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w powiecie olsztyńskim w latach 2015-2019	23
Tabela 13. Zdarzenia według rodzaju w Gminie Jonkowo w latach 2018-2019.....	24

Spis wykresów

Wykres 1. Zmiany liczby ludności Gminy Jonkowo w latach 2010-2019.....	7
Wykres 2. Wybrane dane dotyczące migracji na pobyt stały w Gminie Jonkowo w latach 2017-2019.....	8
Wykres 3. Ludność Gminy Jonkowo według ekonomicznych grup wieku w 2019 roku	10
Wykres 4. Stopa bezrobocia w powiecie olsztyńskim, województwie warmińsko-mazurskim oraz Polsce w latach 2015-2019	13
Wykres 5. Współczynniki skolaryzacji w Gminie Jonkowo w latach 2015-2018	21
Wykres 6. Ocena czynników wpływających na jakość życia w Gminie Jonkowo	27